

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»

Освітня програма «Англійська мова та друга іноземна»

Спеціалізація: 035.041 – германські мови та літератури (переклад включно)

Програма підготовки: **освітньо-професійна**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
іноземної філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор
Амеліна С.М.
«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Студентка Думенко Анастасія Русланівна

1. Тема магістерської роботи: «**Лексичні особливості онімів на позначення міфологічних істот в американському легендаріумі та проблеми їх перекладу**» затверджена наказом від «__» _____ 2023 р. №_ «_»

Керівник магістерської роботи: доктор філологічних наук, професор Н.К. Кравченко.

Термін подання студентом магістерської роботи: 3 листопада 2023 р.

Вихідні дані до магістерської роботи: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти до 2025 року.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Розглянути лексичні особливості онімів.
2. Визначити лінгвостилістичні особливості.
3. Аналіз перекладу міфоперсонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна «Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою.
4. Застосувати аналітичні методи дослідження для аналізу перекладу міфонімів у романі-фентезі.
5. Визначити стратегії перекладу та провести аналіз перекладу міфоперсонімів українською мовою.

Перелік графічного матеріалу: доповідь, презентація до доповіді, постер.

Дата видачі завдання 17 жовтня 2022 р.

**Керівник магістерської роботи
Завдання прийняв до виконання**

Н. К. Кравченко
А. Р. Думенко

АНОТАЦІЯ

НУБІП України

Дипломна робота "Лексичні особливості онімів на позначення міфологічних істот в американському легендаріумі та проблеми їх перекладу"

присвячена вивченню лексичних особливостей онімів, використаних для

НУБІП України

позначення міфологічних істот в американському легендаріумі, та аналізу

труднощів їх перекладу. У розділі 1 розглядаються теоретичні аспекти

ономастики та перекладу, зокрема визначення ономастики в контексті

лінгвістичного перекладознавства, класифікація літературно-художніх онімів та

НУБІП України

роль міфоніму у мовознавчому вимірі. Розділ 2 присвячено методологічним

засадам вивчення ономастики у перекладі, з вибором методів дослідження та

аналізом аналітичної методики. Розділ 3 фокусується на конкретному прикладі

– перекладі міфонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна "Володар Пернів:

Хранителі Персня", де розглядаються стратегії перекладу та аналіз

НУБІП України

міфоперсонімів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ОНІМ, МІФОЛОГІЧНА ІСТОТА,

АМЕРИКАНСЬКИЙ ЛЕГЕНДАРІУМ, ПЕРЕКЛАД, МІФОНІМ, РОМАН-

НУБІП України

ФЕНТЕЗІ.

ANNOTATION

The diploma thesis "Lexical Features of Onyms for Denoting Mythological

НУБІП України

Creatures in American Folklore and Translation Issues" explores the lexical features

of onyms used to denote mythological creatures in American folklore and analyzes

the challenges of their translation. Chapter 1 discusses theoretical aspects of

onomastics and translation, including the definition of onomastics in the context of

НУБІП України

linguistic translation studies, the classification of literary and artistic onyms, and the

role of mythonyms in linguistic dimensions. Chapter 2 focuses on the methodological

principles of studying onomastics in translation, including the selection of research methods and the analysis of analytical methodology. Chapter 3 examines a specific case – the translation of mythonyms in J.R.R. Tolkien's fantasy novel "The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring," exploring translation strategies and analyzing mythopersonyms.

KEYWORDS: ONYM, MYTHOLOGICAL CREATURE, AMERICAN FOLKLORE, TRANSLATION, MYTHONYM, FANTASY NOVEL.

НУБІП українни

НУБІП українни

НУБІП українни

НУБІП українни

НУБІП українни

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

АНОТАЦІЯ..... 3

ANNOTATION 3

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

ЗМІСТ..... 5

ВСТУП..... 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОНОМАСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ.. 9

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

1.1. Визначення ономастики в контексті лінгвістичного перекладознавства 9

1.2. Класифікація літературно-художніх онімів та їх відтворення в перекладі. 26

1.3. Роль міфоніму у мовознавчому вимірі..... 35

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОНОМАСТИКИ У

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

ПЕРЕКЛАДІ..... 42

2.1. Вибір методів дослідження та обґрунтування матеріалів 42

2.2. Аналітична методика вивчення онімів у художній та кінолітературі..... 46

2.3. Пристосування методів аналізу для кіноперекладу 49

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАД МІФОНІМІВ У РОМАНІ-ФЕНТЕЗІ ДЖ. Р.Р.

ТОЛКІНА «ВОЛОДАРИ ПЕРСНІВ: ХРАНИТЕЛІ ПЕРСНЯ»..... 63

3.1. Стратегії перекладу міфонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна «Володар

Перснів: Хранителі Персня» українською мовою 63

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

3.2. Аналіз перекладу міфоперсонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна

«Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою 71

3.3. Аналіз перекладу міфотопонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна

«Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою 79

НУБІП у ^{ЗМІСТ}україни

ВИСНОВКИ..... 84

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 87

НУБІП УКРАЇНИ

ВСТУП

В сучасному світі, де мови взаємодіють та змішуються на широкому міжкультурному фоні, проблема перекладу стає надзвичайно актуальною.

Особливу увагу в цьому контексті привертають ономастика та її особливості у художній та кінолітературі. Дослідження цієї теми не тільки розкриває та вивчає лінгвістичні аспекти, але й надає можливість розуміти культурні та міфологічні відтінки, що передаються через мовний код.

Актуальність дослідження: у сучасному лінгвістичному вимірі, коли глобалізація та культурний обмін між різними національностями є необхідністю, проблема вірного відтворення лексичних особливостей та міфологічних компонентів у перекладі стає важливою. Дослідження лексичних особливостей онімів, особливо тих, що вказують на міфологічні істоти в американському легендаріумі, має велике значення для збереження культурної ідентичності та точності передачі концепцій.

Зазначена тема стає актуальною в контексті розвитку міжнародних відносин, літературно-художньої та кінематографічної сцени, а також сприяє розширенню розуміння мовних особливостей та культурних аспектів американського легендаріуму через призму перекладу.

Таким чином, дослідження лексичних особливостей онімів на позначення міфологічних істот в американському легендаріумі та проблем їх перекладу стає важливим кроком у розумінні та покращенні процесів міжкультурного взаєморозуміння через призму мови та мовного мистецтва.

Мета дослідження: є аналіз лексичних особливостей онімів, які позначають міфологічні істоти в американському легендаріумі, та вивчення проблем їх перекладу. Робота спрямована на розкриття та розуміння специфічних лінгвістичних та культурних відтінків, що виникають у процесі перекладу таких лексичних одиниць.

Завдання дослідження:

- Визначити теоретичні аспекти ономастики та перекладу у лінгвістичному перекладознавстві.
- Класифікувати літературно-художні оніми, особливо ті, що вказують на міфологічні істоти в американському легендаріумі.
- Вивчити роль міфонімів у мовознавчому вимірі та їх відтворення в перекладі.
- Обґрунтувати методологічні засади вивчення ономастики у контексті перекладу, зокрема для художньої та кінолітератури.
- Застосувати аналітичні методи дослідження для аналізу перекладу міфонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Тодкіна "Володар Перснів: Хранителі Персня".
- Визначити стратегії перекладу та провести аналіз перекладу міфоперсонімів українською мовою.

Об'єкт дослідження: є оніми, що вказують на міфологічні істоти в американському легендаріумі, та їх відтворення в процесі перекладу.

Предмет дослідження: є лексичні особливості та проблеми перекладу онімів, які вказують на міфологічні істоти в американському легендаріумі.

Методи дослідження: дослідження використовує комплекс методів, таких як аналіз літературних джерел, класифікація онімів, аналітична методика для вивчення художніх та кінолітературних текстів, а також методи аналізу для дослідження перекладу.

Теоретичне значення: Дослідження внесе вклад у розуміння лінгвістичних особливостей та культурних відтінків в перекладі міфологічних істот, сприяючи вивченню процесів міжкультурного взаєморозуміння через призму мови та перекладу.

Наукова новизна: полягає в комплексному вивченні лексичних особливостей онімів, пов'язаних із міфологічними істотами в американському легендаріумі, а також в аналізі проблем їх перекладу з використанням

аналітичної методикі. Робота відкриває нові підходи до розуміння впливу міфонімів на мовознавчий контекст та процес перекладу у художній літературі та кінематографі

НУБІП України

Структуру роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОНОМАСТИКИ ТА
ПЕРЕКЛАДУ

НУБІП України

1.1. Визначення ономастики в контексті лінгвістичного перекладознавства

НУБІП України

Сучасні мови містять незліченну кількість слів, що позначають різні предмети, властивості, природні явища та інші повсякденні реалії. Серед цих слів є імена та назви, які виконують функції виділення та індивідуалізації. Такі

НУБІП України

імена та назви в сучасному мовознавстві називаються онімами, а розділ мовознавства, що їх вивчає, — ономастикою.

НУБІП України

У сучасному мовознавстві термін «нім» визначається так: «ОНІМ (від грец. *онупта* — ім'я) — будь-яка власна назва (слово, складне речення, речення), що служить для відрізнення названого нею предмета від інших предметів, їх назви, розрізнити індивідуалізацію та ідентифікацію» [52, С. 426].

НУБІП України

Термін «власна назва», у свою чергу, тлумачиться як «слово, складне речення, речення, яке служить для виділення предмета, який воно називає, від інших предметів, для його індивідуалізації та ідентифікації» [52, С. 67]. Власні назви

НУБІП України

утворюють ономастичний простір у лексичному складі мови. Онімічне значення передбачає асоціацію з відповідним референтом, наприклад людиною, місцем, твариною, астрономічним об'єктом тощо. Крім того, семантика ононімів містить компонент називної інформації, стилістичну, оцінну, емоційно-естетичну інформацію. Стоїки почали використовувати власні імена в

НУБІП України

III столітті до н.В даний час власні імена як предмет ономастики утворюють розгалужену систему тематичних компонентів, що включає: антропоніми, зооніми, топоніми, космоніми, фітоніми, ідеоніми, хрематоніми, теоніми,

НУБІП України

міфоніми та ін. тип значення, написання та функції, а також порівняно зі способом творення. Власні назви також характеризуються варіативністю (залежно від стилістичної та функціональної диференціації мови, наявності

НУБІП України

різних сфер спілкування, способів транскрипції та транслітерації запозичені назви, особливості ситуації спілкування). Власні назви можуть бути омонімічними (коли вони позначають реалії різних ономастичних областей) і полісемічними (коли вони переносяться з однієї сфери в іншу внаслідок близькості чи подібності). Крім того, вони можуть утворюватися від загальних назв (німізація), переходити з однієї ономастичної області в іншу (трансонімизація), запозичуватися з інших мов і виникати шляхом творення (штучне творення), а також переходити в апелятив (апелятив).), поповнення концептуальних систем і полів концептуальної лексики [52, с. 67–68].

Отже, «онім» – це власна назва, яка містить інформацію про ознаки названого предмета, історичну епоху, в яку виникла ця назва, а також про етнос, який створив назву, та її мову. Синоніми відрізняються від загальних назв приналежністю до певного предмета. Як часто. Свиридов зазначав, що поняття «анонім» безпосередньо пов'язане з мовними особливостями суспільства, його культурною спадщиною: «В онімах зафіксовані історичні події, обряди, моральні погляди, особливості матеріальної та духовної культури кожного народу» [51, с. 84]. Власні назви виникли дуже давно в результаті розвитку мови, оскільки в античній філології слова вже були розділені на власні і загальні. Вивчення власних імен, у свою чергу, сприяло становленню та диференціації такого розділу мовознавства, як ономастика.

У словнику «ономастика» означає «1. Розділ лінгвістики, який займається власними назвами. 2. Сукупність власних назв у словниковому складі мови» [7, с. 844]. Як зазначає О. О. Селіванова, ономастика – це розділ мовознавства, «що вивчає власні назви (аноніми) у різних аспектах» [52, с. 430].

Як основні аспекти дослідник виділяє.

1) географічний – цей аспект спрямований на визначення впливу географічного середовища на вибір онімів, вивчення міграції назв, встановлення ономастичних територій тощо;

2) лексикографічна - подає опис синонімів в ономастичних лексикографічних джерелах;

3) лексикологічний - дозволяє підраховувати та впорядковувати синоніми у відповідній системі, а також порівнювати їх з анелєттивами;

4) текстологічний - сприяє аналізу функціонування синонімів у різних текстах,

5) логічний - розкриває зв'язок між власною назвою та позначеним нею поняттям чи предметом;

6) психологічний - розкриває вплив власного імені на людину, мотиви онімізації та перейменування, аналізує психологічні функції онімів у тексті;

7) семіотична - вивчає зв'язок синонімів з іншими знаковими системами, вивчає проєкцію власних назв на матеріальну та духовну культуру, історію народу тощо;

8) когнітивний - аналізує синоніми, пов'язані зі свідомістю;

9) соціологічний - характеризує екстралінгвістичні фактори у виборі синонімів [52, С. 430].

Як бачимо, ономастика в першу чергу відноситься до вивчення власних імен. До об'єктів ономастичних досліджень належать історія виникнення імен, мотиви номінації, віднесення імен до відповідних класів синонімів, перехід синонімів з одного класу в інший (трансонімізація), територіальне та мовне поширення імен, їх функціонування в мові, вживання й утворення власних назв у художніх текстах тощо. Крім того, ономастика вивчає різноманітні особливості власних назв, а саме фонетичні, морфологічні, словотвірні, семантичні, етимологічні тощо [37, С. 347].

Семіотична природа ономастичних систем, що використовуються професійними спільнотами для позначення понять, пов'язує власні назви з досить широким колом явищ, зрозумілих лише представникам цих спільнот. Це

дозволяє власним назвам відповідати певним термінам у професійному вживанні, що призводить до інтерфейсу між теорією ономастики та теорією

термінології. Власні назви - це лінгвокультурні одиниці, які є символами того, що вони позначають, тобто Сигнали, які нагадують або нагадують нам про певні екстралінгвістичні факти чи тексти. Однак використання власних імен для найменування термінологічних понять укладається тим, що вони є структурними компонентами різноманітних одиниць - термінів і номенклатурних знаків, представлених прецедентними назвами. Ця ж проблема тісно пов'язана з проблемою значення власних імен [75, С. 544].

Після того, як ми узагальнили наявну інформацію щодо визначення терміну «Ономастика» К. В. Шалацької стверджує, що «це розділ мовознавства, який вивчає власні назви, їх сутність, специфіку, склад, особливості функціонування, утворення та розвитку» [65, С. 101]. На думку дослідника, для цього твердження вже є передумови «Ономастика — це не розділ, а самостійна лінгвістична наука» [65, С. 101] Власні імена з давніх часів досліджувалися різними вченими і філософами Сходу і Заходу. Концептуально питання власних імен таке ж давнє, як і філософія. У науковому середовищі думки з цього приводу поділяються на «теорію безглуздості» і «теорію сенсу».

У «теорії безглуздості» власні імена стосуються лише конкретних об'єктів. Вони мають зв'язок, але не мають значення. Цю позицію найвідоміше висловив Джон Стюарт Мілль у «Системі логіки», коли він стверджував, що імена мають позначення без будь-якої конотації. Таким чином, усі імена існують у класі самі по собі.

Ці питання вже давно обговорюються багатьма філософами та вченими. Як наслідок, сьогодні вчені погоджуються, що обидві теорії вірні, залежно від того, про яке ім'я йдеться, і що значення імен варіюється від абсолютно безглузлого до явно алегоричного [88, р. 102].

На думку Ф. Беллуччі, внесок Ч. Пірса в розвиток науки про імена є не повністю розкритим, але водночас надзвичайно важливим. Слід зазначити, що теорія власних імен Пірса отримала досить значну наукову увагу, але Ф. Беллуччі зосередив свою увагу на її розвитку, враховуючи наявні суперечності.

які виникають у працях ученого. Наприклад, у деяких твердженнях Пірс описує власне ім'я як індекс, тоді як в інших дослідженнях він каже або має на увазі, що власне ім'я є символом, який функціонує як власне ім'я. Крім того, К. Пірс іноді припускає, що власні назви є «майже чистими» індексами або що власне ім'я є індексним римованим лексиконом.

Крім того, у працях Пірса є протилежні точки зору, що суб'єктом індексу є спочатку людина, а потім він заперечує та стверджує, що суб'єкт індексу є загальним терміном. Усі ці суперечливі твердження сформувалися з урахуванням розвитку уявлень дослідника про власні імена, які згодом зазнали уточнення.

Ф. Белуччі характеризує два основні виміри теорії власних імен Пірса. Перший – це «таксономічний вимір» теорії власних імен Пірса, яка датується 1903 роком. Протягом цього періоду Пірс розглядав власні імена переважно в рамках своєї характерної класифікації, згідно з якою власні імена були римованими індексними символами. Інший період теорії власних імен Пірса припадає на 1903 рік і стосується того, що він називає «цілком нормальний спосіб» тлумачення власного імені. У цей період, за Пірсом, власне ім'я проходить три стадії «зрілості» і на другому етапі фактично функціонує як власне ім'я [69, с. 484–485].

Активний розвиток ономастики як наукового напрямку припадає на 30-ті роки 20 століття (з ініціативи А. Дожа у Франції було скликано I Міжнародний ономастичний конгрес (1930). У 1949 р. у Бельгії засновано Міжнародний ономастичний комітет ЮНЕСКО, де з 1950 р. видається журнал «Онома» [37, с. 347].

Крім того, в окремі групи виділяють космоніми (зокрема назви зірок, планет та інших космічних об'єктів), теоніми (відображають імена міфічних і релігійних персонажів), зооніми (відображають прізвиська та назви тварин) тощо. Проаналізувавши різні групи власних назв із зазначеної проблемної

сфери, з'являються окремі наукові розробки вчених: І. Борисюк, І. Железняк, Ю. І. Карпенко, Є. Отін та ін [23, С. 268].

Сучасна ономастика використовує різноманітні лінгвістичні методи: порівняльно-історичний, структурний, генетичний, просторовий, ономастично-картографічний, типологічний, регіональний, порівняльний, етимологічний, статистичний та ін. У вивченні власних імен використовуються також такі методи: моделювання, текст. аналіз, розшифровка тексту за назвою, реконструкція імен, стильовий аналіз тощо. Ці методи використовуються для визначення ономастичних систем, рядів, універсалій тощо.

Ономастика відноситься до таких наук, як історія, етнографія, археологія, генеалогія, текстологія, літературознавство, географія, астрономія, регіонознавство тощо. Прикладна ономастика спрямована на вивчення транскрипції та транслітерації іноземних імен і виявлення традиційних, перекладних і неперекладних імен, створення інструкцій щодо передачі “чужих” назв, утворення похідних від іншомовних назв, роз'яснення питань іменування та перейменування [37, С. 347].

Власні імена завжди привертати увагу як звичайних людей, так і вчених-професіоналів. Досі дослідження власних імен зустрічаються в дослідженнях представників різних наук: лінгвістів, літературознавців, психологів, географів, істориків, етнографів тощо. Звичайно, власні назви спочатку детально вивчали лінгвісти, оскільки кожна назва – це слово, яке утворюється та функціонує в системі мови. Звичайно, власні імена пов'язані з минулим і дають інформацію про походження та розвиток різних народів. Синоніми відображають спосіб життя певної культури та її значення. Вони містять глибокий сенс, який передає повідомлення про людей, місця, природні явища та навіть предмети повсякденного вжитку. Розвиток української ономастики розпочався переважно з розробки питань топоніміки й антропоніміки.

Як зазначає В. В. Лучик у XXI столітті, проблему когнітивної ономастики він окреслює у працях О. Карпенка (“Проблеми когнітивної ономастики”,

“Когнітивна ономастика як напрямок вивчення власних назв”) [38, с.144].

Власне, «когнітивно-ономастологічний аналіз це метод дослідження номінативних процесів і визначення характеру мотивації номінативних одиниць, який включає два етапи: інтерпретацію ономастологічної структури та концептуальне моделювання структури знання про означуване або фрагмент». ”

[52, с.217] В. В. Лучик наголошує, що «в слов'янській та європейській ономастиці немає відповідного досвіду» [38, С. 144], більше того, «розкриття сутності та механізму семантичної трансформації в мозку людини належить до

такого специфічного класу слів, де Коли йдеться про власні назви, то вони

ведуть до надзвичайно складних наукових завдань» [38, С. 144]. Проте, на

думку вченого, найголовніше те, що «авторка реалізувала свій задум на матеріалі кількох мов, відібраному переважно з художніх творів українських,

англійських та інших письменників» [38, С. 144].

Фактично в Україні напрямок типологічного (міжмовного) вивчення синонімів було започатковано Одеською ономастичною школою. Таке дослідження зумовлене необхідністю порівняльного аналізу власних імен, а також дає можливість

Як зазначає С. О. Вербич, за ініціативи та організації К. К. Цілуйка.

Результатом їх діяльності нині є численні праці українських ономістів. Про стан ономастичних досліджень загалом та українських зокрема свідчать, безперечно, праці ономістів [9, С.73].

Слід зазначити, що в Україні з середини 60-х років ХХ століття різко зросла не лише кількість наукових праць з ономастичної проблематики, а й розширилася їх спеціалізація.

А. Є. Потапова робить спробу відтворити стилістичні прийоми в перекладі дитячої літератури, використовуючи українські, німецькі переклади творів Дж. К. Роулінг. Дослідниця аналізує тактики відтворення синонімів,

метафор, порівнянь, фразеологізмів, форм вираження тощо та формулює власні

рекомендації щодо вибору оптимальних стратегій і тактик перекладу літератури для дітей [47].

Слід зазначити, що синоніми часто викликають протиріччя при перекладі іншими мовами. Тому Л. Белей детально проаналізувала сучасну практику перекладу особистих імен іноземною мовою та виявила її недоліки. Причину таких недоліків вчений вбачає насамперед у невідповідності традицій іншомовного передачі особових імен [2, С. 198]. Несомінна ознака онімів, на думку Л.Белей їхнє національне значення: «Специфічні національномовні структурні особливості власної назви, яких вона набула внаслідок тривалого функціонування в конкретному національно-етномовному середовищі, не лише свідчать про приналежність назви до словникового складу певної мови, а й набувають властивостей, які вказують на специфічне національне походження носія імені чи навіть самого імені», що зобов'язує перекладачів шукати еквіваленти шукати, але перекладати з використанням практичної транскрипції [2, с.201]. Тому переклад онімів має включати комплексне дослідження, яке «передбачає детальне вивчення не лише їх структури та семантики, а й екстралінгвістичного середовища – культурно-історичної інформації та комплексу різноманітних асоціацій» [60, С. 114].

І. Воляннюк вказала на доцільність вивчення ономастики в школі та запропонувала вправи та завдання, які сприяють засвоєнню теоретичних понять ономастики. Дослідник виділяє зокрема такі розділи ономастики, як антропоніміка, топоніміка, теоніміка.

Величезний внесок у сучасне мовознавство внесли багато вчених, які постійно досліджують відтворення синонімів у текстах, художніх і наукових творах тощо. В останні роки літературознавча ономастика як розділ мовознавства швидко розвивається, зосереджуючись переважно на визначенні ідейно-художню сутність твору через визначення анонімного та безіменного простору, власних імен персонажів та власних імен загалом [42, с. 209]. «Без розбору власних імен, — каже О.Ю. Карпенка, «правдиве розуміння тексту,

його глибинних, підтекстових шарів змісту просто неможливе». Безцінну інформацію для тлумачення цього тексту дають власні назви в тексті, часто такі, які в тексті іншим чином не виражені. Вони забарвлюють і підкреслюють текст і, таким чином, виконують важливу функцію текстоутворення. Для того, щоб по-справжньому засвоїти текст, потрібно також розуміти власні імена, які вживаються в цьому тексті» [23, с. 416]. Тому назву кожного вірша слід сприймати як важливий елемент структури художнього твору, що будує текст у цілому.

Ю.О.Карпенко пояснює це тим, що власні назви є детонацією поняття, а власні назви зазвичай містять мовну інформацію без узагальнень і тому пов'язані з поняттями лише в тій мірі, в якій вказують на тип предметів, до яких належать їх позначення [24, с.69]. Таким чином, загальні назви виконують узагальнюючу функцію, а власні — розрізняючу.

Дух ономазіологічного дослідження відчували деякі вчені на початку 20 століття, наприклад Адольф Саунер і Рудольф Мерінгер або Гуго Шухардт. У різних проявах вони виступали проти жорстких правил, які спочатку були сформульовані для діахронічної зміни звуків і вважалися надто далекими від людської та соціальної складової мови. У рамках руху «Слова і речі» Шухардт і його колеги висунули протономазіологічну тезу, що слова мають душу і що їх слід вивчати в їхньому соціальному контексті та разом з об'єктами, які вони представляють. [33, с.258]. Деякі з цих особливостей тизніше були визнані Празьким мовним гуртком і виявилися, наприклад, у семантико-прагматичній ролі, яка призначається одиницям різних мовних рівнів, або в основній функції мови в акті спілкування [36, с. 18].

Основні принципи ономазіологічного підходу можна побачити в дослідженні Докуліла суфіксів агентів у Чехії та в Докуліла, де функціональні та структурні принципи кола, а також основні питання деривації, теорія словотворення, викладено. Geeraerts розрізняє дві різні концепції ономазіології: структуралістську та прагматичну [29, с.38]. Конструктивістська

концепція фокусується на семантичних зв'язках, наприклад, у теорії лексичного поля або на таких явищах, як гіпонімія, антонімія чи синонімія, в той час як прагматичний концепт досліджує конкретний вибір, зроблений для позначення конкретного референту або концепту [32, с.14]. Наприклад, такі явища, як словотвір, словотвір, запозичення чи народна етимологія підпадають під ономастологічні зміни, що розглядаються з точки зору структуралізму, оскільки вони пов'язані з включенням нових лексичних елементів. Навіаки, прагматичний погляд зосереджується на тому, як насправді відбуваються ономастологічні зміни в спільноті [32, с. 15].

Незважаючи на усвідомлення екстралінгвістичної реальності та спільних інтересів ономастологічних моделей, залишаються незгодовженості, наприклад, щодо їхньої інтерпретації концептуального та формального рівнів процесу іменування або їх орієнтації та особливі переваги: ті, хто прийняв і розробив постулати Докуліла, ті, хто зосереджується на лексичній семантиці, і ті, хто дотримується принципів генеративної граматики. У цьому розділі вони обговорюються та обговорюються їхні найбільш характерні особливості [11, с.63].

На жаль, події першої половини ХХ століття призвели до занепаду досліджень в галузі ономастики в Україні. Тим не менш, деякі вчені продовжували дослідження і роботу над ономастичними джерелами. Зокрема, працювала топонімічна комісія, до складу якої входили визнані українські вчені П. Клименко, М. Ткаченко, А. Яросевич та інші. Були членами цієї комісії. Українські топоніми – географічні назви частково враховували у своїх працях польські вчені [11, С. 65]. З середини 1960-х рр. ХХ ст. По-перше, різко зростає кількість наукових праць на ономастичну тематику, опублікованих в Україні, по-друге, поглибилася їхня спеціалізація. Ономастика, що вивчає власні імена, з часом породила спеціальні історичні дисципліни, які мають більш вузький об'єкт дослідження, але не викликають особливого інтересу в лінгвістів [12, с.210].

Тому дослідження ономастики, особливо в галузі лінгвістики, почалися досить пізно, лише на початку 1980-х років. К.М. Цілуйко відіграв важливу роль у становленні ономастики в українському мовознавстві. Його праці мають особливий етимологічний і систематичний характер [6, прибл.440]. Важливу роль відіграють також студії А.О. Білецький, К. Й. Галас, В. О. Горпинич, М. І. Зубов, О. П. Карпенко, В. В. Лучика, С. М. Медвідь-Пахомова, В. П. Шудьгача та ін. [6, с. 444].

У 1986 р. провідний спеціаліст Одеської ономастичної школи Ю.О.Карпенко сформулював теоретичні засади дослідження літературної ономастики, які й досі визнаються актуальними [15, с.763]. Виділено п'ять основних чинників, які стали основою дослідження вчених, що працюють у галузі літературної ономастики, на це були три причини:

- Літературна ономастика виникає й існує на основі національної ономастики і, так чи інакше, на основі існуючих у мові ономастичних норм.

- Другий - поетична ономастика, як і справжня ономастика, безпосередньо не зумовлена історичним розвитком, а залежить від волі автора і визначається художнім задумом, жанром, напрямом і стилем твору.

- Власні імена в художньому творі передусім виконують стилістичну функцію і беруть участь у створенні образів [15, с., 763]. На відміну від справжніх власних імен, які належать до мови, художні синоніми існують на рівні мови й тексту. До складу літературних власних назв входить особлива група – заголовки, які стають центром анонімного простору твору [14, с. 49].

Картина кардинально змінилася на початку 20 століття. Літературна ономастика та її дослідження стають одним із найперспективніших і найпопулярніших напрямів мовознавства, і все завдяки вченим донецької ономастичної школи [10, с.132]. В.М. Калінкіна у своїх дисертаціях вперше визначає поетичну ономастику і поетику оніма як проблему і тим самим дає підтвердження у вигляді теоретичних і практичних засад існування оніма в літературі [16, с.39]. В. М. Калінкін сформулював аксіоми і постулати загальної

теорії поезики оніми; визначив методичку дослідження сутності синоніму як явища художньої виразності; переконливо довів динамічний характер семантики власних назв у художньому тексті; встановлено необхідність вивчення оніма в наступному розгорнутому контексті; виділяють стилістичну, емоційно-стилістичну, естетичну, ідейну, символічну, експресивну, змістовну, соціологічну та інші функції номінативних одиниць [18, с. 39].

Концепція Донецької ономастичної школи полягає в багаторівневому підході до назви, який опрацьовує текст з усіма гранями значення: від звучання до змісту, що відповідає найширшому культурному контексту. Лінгвістичні питання взаємодії оніма та його культурної пам'яті становлять особливий комплекс завдань, які ще потребують вирішення ті дослідники, які у своєму прагненні всебічно вивчити функції власних імен у художньому творі досягають усіх рівнів.

Важливим елементом у використанні власних назв є значення імені та його асоціації з різними предметами та людьми. У цьому випадку сенс кардинально відрізняється від того, що ми собі спочатку уявляємо. «Значення» — це їх здатність адаптувати сутність і позначати їх певними поняттями. Як згадувалося вище, відсутність такої здатності посиляться на клас сутності типова для синоніма. Якщо розглянути значення типового загального іменника, такого як “автомобіль”, то можна побачити, що воно позначає певний вид транспортного засобу [66, с. 9].

Аналіз синонімів показує зміни кількісного співвідношення виділених типів, тобто властивих автору новоутворень. Лексико-семантичний аналіз назв обох періодів виявляє такі групи: по батькові, топоніми, побутові одиниці, флороніми, орнітоніми, аніманоніми, етноніми, професіоналізми, трудові одиниці та знаменні типи.

У романах домінують описи, по батькові та професіоналізми, а в постмодерній прозі — по батькові, описи та топоніми. Примітно, що в структурних моделях з'являються скорочені прізвища, переважання прізвищик.

збільшення жіночих імен. Денотативно-номінативний аналіз показує, що в постмодерній прозі поширені топоніми, хороніми, ойконіми, ороніми, тероніми та рідроніми; Крім того, досить багато номінацій географічних об'єктів, розташованих за кордоном.

З іншого боку, якщо ви подивитеся, наприклад, на саме слово «автомобіль», ви побачите, що воно складається з грецького елемента «авто» «сам» і латинського елемента «мобіліс» «рухатися», тому що сума значень компонентів цього слова пропонує такий блиск, як «самохідний», «самохідний». Значення назви включає те, що пропонують компоненти [20, с.

10]. У цьому сенсі важливість такої назви, як Червона річка, очевидна. Однак, щоб зрозуміти значення такого імені, як Філіп, потрібно звернутися до його оригінальної грецької версії: Філіппос, що означає «любитель коней». Однак це значення імен часто втрачається. На це є кілька причин, одна з них тому що назва може бути прийнята іншою мовою, наприклад, індіанські топоніми в Америці (наприклад, Oshkosh, Chicago, Kankakee), а також грецькі та інші назви, передані до Європи та Америки через християнство [10, с. 8].

Крім того, синоніми можуть втратити свою конотацію через зміну системи ідіом; Наприклад, назву міста Бірмінгем у староанглійській мові означало «обителі людей Біорми», а оригінальне німецьке ім'я Герард колись розуміли як «сильний спис» (Ger-bardo). Назви також змінюються через скорочення (наприклад, Лос-Анджелес, від Ель-Шуебло де ла Вейна де лос Анджелес, "Місто Королеви Ангелів", місто, назване на честь Діви Марії) та помилка писаря (наприклад, Пріа в Франція, неправильно прочитане середньовічне скорочення від Pradaia, «Луг») [50, с. 7]. Ще одна причина втрати сенсу в іменах полягає в тому, що при постійному використанні слова як назви сенс просто зникає. Ніхто не думає про значення «гомилки вола», коли говорять про Оксфорд, і ніхто не визнає невідповідності коли містер Вайт має темну шкіру. Адже іноді буває так, що ім'я спочатку не має особливого

значення. Наприклад, топонім Topolo та прізвище Breal створені з випадкових фонетичних рядів [78, с.11].

Якщо розглядати його окремо в художній літературі, ігноруючи наукові тексти, то його вживання і відтворення в літературному середовищі має більш індивідуальний характер, який тісно пов'язаний з ідеостилем автора та його бажанням надати індивідуальності власному імені [23, с. 416].

На відміну від наукових текстів, використання та відтворення синонімів у художньому просторі є більш комплексним та індивідуальним, що свідчить про ідеостиль того чи іншого автора. Це проявляється як в актуалізації внутрішньої

форми власного імені, так і в зверненні до різного роду екстралінгвістичної інформації [28, с.88]. Вирішальним є лінгвістичний компонент, оскільки інформація кожного імені закодована в мовних засобах. Греков В.О. у своїй

праці «Роль ономастики в навчанні та вдосконаленні перекладацьких навичок»

зазначає, що ономастика як наука представляє набагато більший інтерес для перекладачів, оскільки, як правило, особливо при перекладі художньої літератури, можна відзначити наявність великої кількості може визначати особливості. Тому вторинний комунікатор повинен володіти знаннями з дисциплін, які допомагають йому максимально адекватно відтворити

ономастичний простір [7].

Основна відмінність справжньої власної назви від синоніма художнього тексту полягає насамперед у письмовому вираженні останнього, тобто в його

обов'язковому графічному виконанні. Крім того, завершеність художнього

тексту певною мірою передбачає неможливість смислового збагачення (розгортання) вжитих у ньому назв. Усі зазначені чинники зумовлюють

зростання наукового інтересу до вивчення поємонімів – власних назв літературних творів. Хоча функціонуванню синонімів у художніх текстах у

сфері лінгвістики приділяється відносно мало уваги, воно все більше привертає

увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників, які вважають аналіз синонімічного компонента надзвичайно продуктивним способом аналізу літературного твору в

семантичний спосіб рівня для вивчення структурного, лексичного, образного, текстового та інших рівнів [4, с.234]

У системі художнього тексту протиріччя щодо наявності та відсутності змісту в онімі, на думку вчених, не зовсім коректні, оскільки літературний онім існує в певному середовищі – художньому тексті. Автор дає героям імена, враховуючи комплекс факторів, залучених до художньої реальності тексту [20, с. 247].

Ім'я має сенс, оскільки воно асоціюється з певним персонажем (віртуальним об'єктом) і зливається з образом. Онім може бути оформлений метафоричним, іронічним, символічним, алегоричним, міфологічним, ігровим тощо змістом ще до початку його розвитку в тексті. Розгортання власної назви в контексті перетворює її на специфічний образ, що втілює сукупність ознак (семантичних компонентів), притаманних лише цьому об'єкту (позначення) і через форму (план вираження) синонімів, що закріплюються в цій праці [22, с. 317].

Одним із найбільш проблемних елементів, з якими етикаються перекладачі під час перекладу літературних творів, є власні імена. Суперечка полягає в тому, чи потрібно перекладати власні імена. Власні імена — це імена, які автор використовує для формування конкретних персонажів і надає читачеві як явну, так і неявну інформацію.

Тому власні імена в художніх текстах є центральними елементами, з якими перекладач має обережно поводитися. Наприклад, власні імена в літературному творі створюють проблеми під час перекладу з однієї мови на іншу, оскільки ім'я може мати значення в одній культурі, але бути безглуздом в іншій. Вони можуть бути ускладнені тим фактом, що імена можуть передавати інформацію про стать, вік, расу, походження, специфічне значення та мовні та культурні досягнення. Проте власні назви часто розглядаються поверхнево під час перекладу, ймовірно тому, що вони неперекладні й не повинні перекладатися. Однак якщо розглядати деякі власні імена в перекладних

творях, то це не так. Деякі вчені стверджують, що власні імена мають значення; Тому їх потрібно перекладати, але дуже обережно і з урахуванням усіх особливостей, які існують.

Деякі вчені шукають відповідь на питання про існування власних імен у сфері когнітивної лінгвістики. Ця теза ґрунтується на когнітивній концепції, яка полягає в тому, що мова реально існує не в мові (саме там вона проявляється), не в лінгвістичних працях і словниках (саме там вона описується), а в людській свідомості, в ментальній лексикон, мовою мозку [27, с.142]. Прикладом може бути наявність єдиних мов, що тільки людина або невелика група людей.

Зрозуміло, що така одноособова мова існує саме в мозку людини, і якщо не стане людини, то не стане і мови. Когнітивна ономастика досліджує, як реалізуються знання про ім'я та які для цього існують механізми.

Можна відзначити, що синоніми літературного твору являють собою особливу систему мовних одиниць, за допомогою яких формується і розвивається сюжет, актуалізується образність, виражається емоційно-експресивне підґрунтя цілісного літературного твору. Тому, якщо переглянути весь наявний матеріал про ономастику як науку, то можна дійти висновку, що їй, як галузі науки, бракує наукових праць філологічного спрямування в галузі перекладознавства. У перекладознавстві ономастика буде корисною для аналізу перекладу, особливо для творів мистецтва, з якими перекладачі неминуче стикаються під час кожного завдання. Це визначає перспективи подальших досліджень і розробок у цьому напрямку.

Таким чином, ономастика є комплексною науковою лінгвістичною дисципліною і містить цінну інформацію, яка може бути використана в багатьох галузях людських знань. Це одна з таких лінгвістичних дисциплін міждисциплінарного характеру, яка становить інтерес не лише для лінгвістики, але й для інших наук, включаючи історію, географію, археологію, генеалогію, соціальну історію та картографію тощо. Сучасна ономастика охоплює власний спектр тем і методів. Предметом дослідження є власні імена, які розглядаються

в багатьох аспектах, серед яких: історія походження імен, походження, типи імен, трансформація назви шляхом тривалого вживання, спрощення або розширення компонентів назви, структурна будова (морфологічні, фонетичні), поява нових імен у літературі, поширення імен у мовленні та мові та ін. Крім того, ономастичні дослідження сприяють вивченню шляхів міграції окремих етнічних груп, виявленню місць їхнього проживання, визначенню вікового статусу окремих мов, визначення мовних і культурних зв'язків різних етнічних груп. Сфера цієї науки дуже широка, тому що майже все може мати ім'я і тому, що вивчення імен теоретично охоплює всі мови, усі географічні та культурні регіони та всі історичні періоди [86].

Внаслідок цього вивчення онімів набуло значного поширення в мовознавстві. Сучасні мовознавці продовжують розробляти власні методики та детальні класифікації ономастичної лексики. Здебільшого вчені намагаються вирішити проблему перекладу рідних мов іншими мовами та з'ясувати особливості власних назв інших мов, щоб глибше зрозуміти культури та цінностей народів. Останнім часом набуло значення вивчення анонімних персонажів у творах жанрів фентезі. Автори наукової фантастики зазвичай ретельно підбирають власні імена для своїх вигаданих персонажів, щоб асоціювати їхні образи та поведінку з реальними людьми, які мали чи продовжують впливати на розвиток важливих матеріальних і культурних досягнень цивілізації. Саме вивчення структурно-семантичних та етимологічних особливостей ономастикону фантастичних творів дозволяє детально пояснити власні назви і водночас сприяє покращенню сприйняття й розуміння змісту твору й образів героїв. . Роман-трилогія Сюзанни Коллінз «Голодні ігри» вважається одним із найяскравіших сучасних зразків літератури у жанрі фентезі та містить різноманітні власні назви, які покликані зв'язати події з минулим, ототожнити їх із сьогоденням і вказати на майбутнє. . Для встановлення такого зв'язку вважаємо доцільним проаналізувати вороніми за їх

структурними, семантичними та етимологічними функціональними характеристиками.

НУБІП УКРАЇНИ

1.2. Класифікація літературно-художніх онімів та їх відтворення в перекладі

НУБІП УКРАЇНИ

Вивченням власних назв ономастика займається переважно в рамках кількох основних напрямків, а саме: лінгвістики, етнографії, фольклору, філології, історії, географії, філософії, літературознавства тощо.

НУБІП УКРАЇНИ

Американський лінгвіст У. Брайт звертає увагу на те, що ця галузь філології в Європі, зокрема в Німеччині, дуже добре відома. Однак ономастика рідко визнається науковою галуззю в США, і більшість лінгвістів уникають окремого вивчення власних назв [70, с. 671]. У своїх працях вчений зосереджує

НУБІП УКРАЇНИ

увагу на вивченні двох найпоширеніших типів синонімів – топонімів і антропонімів, але вказує, що існують і інші типи синонімів: етноніми, глтоніми тощо [70, С. 672].

НУБІП УКРАЇНИ

Як зазначають автори праці «Теорія і методологія ономастичних досліджень», класифікація синонімів здійснюється за різними принципами: «за типом названих предметів, за мовною правильністю назв, за характером лексичні основи, засновані на формальних показниках, засновані на типологічних, хронологічних, генетичних загальних назвах тощо [59, С. 203].

НУБІП УКРАЇНИ

Отже, семантика синонімів може стосуватися людини, місця, тварини, божества, астрономічного об'єкта тощо. До системи синонімів О. О. Селіванова відносить антропоніми, зооніми, топоніми, космоніми, фітоніми, ідеоноіми, хрематоніми, теоніми, міфоніми та ін. На думку дослідника, «синоніми належать до певного онімичного типу – моделі творення». Для них характерна

НУБІП УКРАЇНИ

варіативність, причинами якої є стилістична та функціональна диференціація мови, наявність різних сфер спілкування, способи транскрипції. Транслітерація запозичених онімів, особливості ситуації спілкування» [52, С. 426]. Крім того,

О. О. Селіванова вказує на те, що синоніми можуть бути омонімічними (при характеристиці реалій різних ономастичних галузей) і полісемічними (при перенесенні синоніма з однієї галузі в іншу через близькість чи подібність).

Оніми також можуть утворюватися від загальних назв - онімізація, перехід з одного ономастичного поля в інше - трансонімізація, запозичення з інших мов і виникати шляхом штучного утворення [52, с. 426-427].

У словнику "Українська мова: енциклопедія" Ю. О. Карпенко пропонує такі класи власних назв за позначенням:

- 1) антропоніми – особові назви людей;
- 2) топоніми – назви географічних об'єктів;
- 3) Космічні назви – назви космічних об'єктів;
- 4) Теоніми або міфоніми – назви божеств, міфичних істот;
- 5) Зооніми – клички тварин;
- 6) Ергоніми – назви організацій, виробничих і громадських об'єднань;
- 7) хрононіми – назви періодів часу, подій;
- 8) Хремадоніми – назви окремих предметів [63, С. 83].

Д.В.Дергач стверджує, що в лінгвістиці існує підхід, який відрізняє власні назви живих істот від неживих.

Перша група – це назви живих істот:

- 1) антропоніми (власні назви людей);
- 2) зооніми (власні назви тварин);
- 3) Мітоніми (назви вигаданих предметів або предметів у казках, казках, міфах).

Друга група – назви предметів неживої природи:

- 1) Топоніми – назви географічних об'єктів, а саме: астоніми (назви міст), комоніми (назви сіл, міст), урбаноніми (назви вулиць), хороніми (назви областей), потамоніми (назви річок), лімноніми (назви озер), пелагоніми (назви морів), океаноніми (назви океанів), гелоніми (назви боліт);
- 2) космічні назви – назви космічних об'єктів;

3) фітоніми (назви рослин);

4) хремотоніми (власні назви матеріальних речей);

5) ергономічні назви (назви організацій, виробничих і громадських установ);

6) хрононіми (назви періодів часу, подій) тощо [17, С. 96].

Вивчаючи когнітивну ономастику, О.Ю. Карпенко відібрав дев'ять кадрів, враховуючи загальні закономірності ментальної категоризації власних назв. Ці рамки включають: антропонімічні, топонімічні, теонімічні, ергономічні, зоонімічні, космонімічні, хрононімічні, хремотонімічні та ідеонімічні. Ці кадри, у свою чергу, поділяються на субфрейми, слоти та домени [27, с. 7].

Ірацю Д. Г. Бучко і Н. В. Ткачова «Словник української ономастичної термінології». Першим в Україні узагальненим, термінологічним словником ономастики є «Словник української ономастичної термінології». Цей словник налічує понад дві тисячі реєстрових слів, але навіть автори зазначають, що цей перелік слів не є остаточним, оскільки «кожен термінологічний словник не може охопити всіх пропозицій окремих дослідників, як у минулому, так і сьогодні» [54, с. 18].

М. М. Торчинський досліджував проблеми класифікації власних назв і розробив нові критерії аналізу власної лексики. Він подав типологію синонімів за їх денотативно-номінативною та твірною ознаками. Враховуючи напрацювання вітчизняних і зарубіжних лінгвістів у галузі систематизації власних назв, вчений визначив структуру іменного простору української мови, яку складають такі класифікації присвійників: денотативно-номінативні, етимологічні, словотвірні, функціональні, структурні, якісно-денотативні, стилістичні та екстралінгвальні [62, с. 500].

Висвітленню функцій синонімів допомагає семантика синоніма, що містить «компонент називної інформації, стилістичної, оцінної, емоційно-естетичної інформації (особливо в тексті)» [52, с. 426]. Д. В. Дергач зазначає, що серед основних функцій синонімів традиційно виділяють: номінативну,

ідентифікаційну та диференційну. Крім того, більшість дослідників до додаткових відносять такі функції: соціальну, емоційну, акумулятивну, дійсничну (вказівну), експресивну, естетичну, стилістичну. Д.В. Дергач вважає, що питання чіткого розмежування класифікацій онімів наразі залишається актуальним і невирішеним. Водночас, на думку вченого, потребує чіткого з'ясування й питання про функції онімів [17, С. 98].

Дуже часто власні назви використовуються для творення термінів медицини, математики, соціології, техніки, тощо. Різноманітні термінологічні системи можуть мати характерні підсистеми термінів і номенклатурних позначень, що складаються з номенклатурних позначень із власними назвами в їх структурі. Цілком імовірно, що не тільки спосіб творення таких термінологічних одиниць, але й їхні семантичні особливості та системні співвідношення можуть відрізнятися порівняно з іншими одиницями в спеціальних мовах, що належать до тієї самої національної мови або її варіантів. Існують ще більші відмінності у вживанні таких одиниць у різних мовах через лінгвістичні та екстралінгвістичні (культурні) фактори, що впливають на їх розвиток [75, р. 546].

Вище ми зазначали, що одиницею ономастичних досліджень є синонім.

Якщо розглядати назву конкретно в літературі, то її часто визначають як назву вірша. У літературі існує окрема типологія в залежності від категорії об'єкта. Скільки тищів об'єктів, скільки структурних підрозділів ономастики, відповідно існують і види синонімів [32, с.14].

З одного боку, функції поетичних синонімів не виходять за межі загального мовлення, а з іншого — вони набувають нового емоційного забарвлення, іншого змістовного звучання, тому основна функція літературної синонімії — є емоційно-стилістичним, оскільки створюється передусім один емоційний вплив на читача, створюються різноманітні асоціативні зв'язки, внаслідок чого герої сприймаються глибше [32, с.14]. Крім того, для синонімів

віршів важлива функція характеристики, яка дає змогу надати персонажу виразності та характерності.

Позначте це одночасно. Дослідниця пропонує розглядати як мовні, так і екстралінгвістичні факти та їх реалізацію в тексті, номінативному, комунікативному, образному, естетичному тощо. Функції літературних синонімів [33, с.280].

Оскільки літературний синонім існує в конкретному середовищі художнього тексту, то не потрібні спеціальні докази наявності змісту в структурі синоніма вірша та його мотивації. Літературно-художнє ім'я має

визначальне значення, оскільки воно пов'язане з конкретним героєм, стає одним цілим з образом. Поетонім може бути прикрашений метафоричним, іронічним, символічним, алегоричним, міфологічним та ігровим змістом ще до

свого розвитку в тексті [33, с.282] У період жвавої дискусії на цю тему, що розпочалася в 1970-х роках ХХ ст., вчені найактивніше намагалися систематизувати синоніми. Так, зокрема, у працях запропоновано предметно-номінативну класифікацію, в якій є класові позначення різних об'єктів та відповідні їм ономастичні класифікації: люди – антропоніми, географічні об'єкти – топоніми, рослини – фітоніми тощо [33, с.285].

Ономастичний простір і виділяє наступне:

- 1) справжні імена;
- 2) предмети, створені уявою людей, або назви вигаданих предметів;
- 3) об'єкти, існування яких припускається, але ще не доведено;
- 4) предмети, створені художником [33, с. 144-1103].

Кожну з цих груп дослідник поділяє на кілька категорій.

Отже, це відноситься до реальних об'єктів:

- антропоніми (позначення людей, пов'язані з їх різними характеристиками);
- Зооніми (народні назви тварин);
- фітоніми (народні назви рослин);

• анемоніми (власні назви вітрів, пів року, стихійних лих) [26, с.11];

• космоніми, астроніми, астротопоніми (загально визнані назви частин неба і небесних тіл, зон космосу, небесних тіл та їх частоти) [26, с.11];

• хрононіми (загально визнані позначення часів, моментів і відрізків часу, а також, за уточненою класифікацією Н.В. Подольської, власні назви окремих свят, подій, походів [26, с.12];

• ергономіка (назви установ, компаній, клубів, транспортних засобів); Позначення видів художніх творів (назви-назви літературних, музичних, сценічних, кінематографічних, образотворчих, скульптурних творів);

позначення типів журналів; Найменування документів (назви документів та їх види) [26, с.12];

• хрематоніми (назви різних предметів); Торгова марка. Щодо останніх, те слід уточнити: за своїми лексичними властивостями вони подібні до іменників (класу слів номенклатури), але відмінність їх полягає в обсязі [26, с.13];

Якщо іменники – це слова, що позначають об'єкти, якими має справу наука і техніка, то бренди – це слова, що позначають об'єкти, якими користуються споживачі [26, с.13].

До новітніх класифікацій синонімів дослідники відносять також типологію О.Ю. Карпенко який з точки зору когнітивної ономастики встановив дев'ять типів онімічної лексики залежно від типу позначень, способів їх

розпізнавання та номінації, а також ментального лексикону: 1)

антропонімічний, 2) топонімічний, 3) теонімічний, 4) ергономічний, 5)

зоонімічний, 6) космонімічні, 7) хрононімічні, 8) хрематонімічні та 9)

ідеонімічні. Кожен тип складається з кількох підтипів або доменів. Ця

типологія відповідає когнітивно орієнтованому підходу до концептуалізації

різних фрагментів мовних світоглядів, у яких синоніми займають важливе

місце і відіграють не меншу роль, ніж загальні назви [25, с.325].

Антропоніми позначають власні назви, зокрема прізвища, прізвиська, прізвиська тощо [37, С. 63]. Імена, які не мають жодного значення (особливо не для людини, яка обирає ім'я), все одно можуть мати певні конотації. Хоча «Марія» та «Іван» можуть не мати конкретного значення, вони були іменами важливих людей у християнській релігії і тому вживалися дуже часто [37, ст.40].

Конотація може бути настільки сильною, що руйнує сенс імені, навіть неприємний. Наприклад, асоціація з культом святого Дмитра зробила ім'я Дмитро одним із найпопулярніших у Грецькій православній церкві, хоча його значення «належить [язичницькій богині] Деметрі». З іншого боку, така асоціація може більш-менш повністю зникнути та поєднуватися чи замінюватися іншими асоціаціями, такими як національні традиції (Патрік в Ірландії, Ів у Бретані, Іштван в Угорщині), або родинних традицій (Людовик у родині Бурбонів, Вільгельм у родині Гогенцоллернів, Генріх у родині Фордів) [36, С. 20].

Астропоетоніми визначають назви космічних об'єктів або окремих небесних тіл, планет, зірок, комети, метеороїди та астероїди. Проте їх не слід плутати з космопоетонімами, які позначають назви просторових об'єднань небесних тіл, сузір'їв та їх частин, зоряних скупчень і галактик [37, с.64].

Для позначення зоопонімів постійно використовуються власні назви та клички тварин. Дуже часто тварина є головною героїною твору. Тут з'являються зоопоніми. The Cow-All- the-Cow-there-was / Корова, всім коровам корова, Dingo-Yellow-DogDingo / Дінго, жовтий пес Дінго (Р. Кіплінг), little Benjamin Bunny / маленький кролик Бенджамін (Б. Поттер), - і т.д. [37, с.63].

Відповідно, оскільки антропоніми є реаліями, їх необхідно перекладати шляхом транскрипції або транслітерації. Транскрипція — це внесення відповідної реалії до тексту перекладу за допомогою графічних засобів мови перекладу з якомога більшим фонетичним наближенням цими засобами до її

вихідної фонетичної форми. Отже, транскрипція — це передача звуків іншомовного слова літерами алфавіту мови, на яку здійснюється переклад, а транслітерація — передача звуків іншомовного слова літерами алфавіту мови, на яку здійснюється переклад [1, с. 96-97].

Фітопоетоніми позначають назви рослин (дерев, кущів, квітів тощо). Це також досить поширене явище в художній літературі, адже рослинний світ є невід'ємною частиною створеного автором світу [37, с. 64].

Топопоетоніми — ще одна важлива частина штучно створеного світу.

Міста, містечка, країни, королівства, вулиці, назви річок, гір, установи — усе це охоплює значення топоніма. Як і у випадку з перекладом антропопоетонімів, перекладач має звернути пильну увагу на образ, вкладений у значення топопоетоніма, щоб забезпечити найбільш відповідний переклад [37, с. 64].

Вивчаючи конотацію топонімів, можна виділити кілька типів. Описові назви вказують на характерну рису сутності, наприклад Скелясті гори, Північне море, Ньюкасл. В основному це пов'язано з асоціаціями або гнозіями з Тихим океаном (лише невелика його частина була спокійною або нерухомою, коли її бачили та називали)[45, с.8].

Почесні назви є загальними. Приклади включають Константинополь, раніше відомий як Візантія, який був перейменований на Константинополь «місто Костянтина», оскільки той імператор зробив його столицею Римської імперії; Афродісія «(Місто) Афродіти» в Малій Азії з приходом християнства перетворилася на ставропольське «Місто Хреста»; Картахена була передана до Колумбії (Південна Америка) на основі Картахени в Іспанії, а Картахена в Іспанії, у свою чергу, розвинулась з латинської Carthago Nova.

Переклад назви, даної місту фінікійськими поселенцями на згадку про Карфаген, фінікійського суперника Риму; і Нью-Амстердам, пам'ятний символ столиці Нідерландів, був змінений на Нью-Йорк на честь герцога Йоркського [60, с.20].

Топоніми вважаються мовою нових культурних особливостей народу.

Топоніміка США добре це ілюструє. На півдні та південному заході є численні іспанські імена, такі як Флорида, Сан-Антоніо, Санта-Фе та Сан-Дієго, усі

іспанські імена для римо-католицьких святих або свят. Французькі імена поширені на південному сході та в центральній частині США (наприклад, La

Nouvelle Orleans, змінено на Новий Орлеан; Батон-Руж; Сент-Луїс; Луїзіана);

Голландські назви зустрічаються на Сході (Гарлем змінили на Гарлем);

Індійські імена можна побачити всюди; і нарешті всі інші накладаються

англійськими назвами [35, с.8]. Дослідження всіх цих назв, які зараз

використовуються переважно англomовним населенням, вказує на факт колонізації США.

Так само топоніми Британії відображають її історію. По-перше, є

кельтські назви - наприклад, Eboracum (за назвою дерева), частково

перекладається як Eborwic, яке змінилося на Йорк. Римські імена також

численні. Наприклад, «військовий табір» Кастри став Честером, а Lindum

Colonia «Колонія Ліндум» (яка сама є кельтською, linne + dun «місто біля озера») тепер називається Лінкольн. Крім того, існують англосаксонські назви

(наприклад, Уїтінгем «житло людей Хвіта»), норвезькі назви (наприклад,

Vadby, у яких -by представляє нордичний елемент замість англійського -byru «с

byru «замок») та норманські імена (наприклад, Річмонд, від особистого імені, що складається з глі 'багатий, могутній' + mond 'світ') [24, с.5]

У Франції є кельтські назви, такі як Lucodunos «сянче місто», яке було

латинізовано в Lugdunum і трансформовано в сучасну форму Lyon; Грецькі

імена, такі як Агаг (Тихе) «добро (удача)», що перетворилося на Агд; римські

назви, такі як Forum Julii, «Ринок Юлії», сучасний Fréjus; і давньогерманські

імена, такі як Кларбек «кларер Бах» (klar + Bach німецькою). Найважливішим є

те, що топоніми можуть використовуватися як окремі одиниці як джерело

інформації. Назви річок є особливо важливими для цієї мети, оскільки вони

дуже консервативні і зазвичай знаходяться під контролем нової популяції.

Значна кількість назв річок у Західній і Центральній Європі демонструє надзвичайну подібність (наприклад, Есера в Іспанії, Ісер у Франції, Ісер у Бельгії, Ісар у Баварії, Єзера в Чехії) і є єдиним доказом докельтської індо-Європейське населення цих регіонів [60, с.8].

Міфопоетоніми стосуються власних імен богів, божеств, героїв, нейтральних персонажів і лиходіїв, які фігурують у пантеоні та в складі міфологій, легенд і казок. Переклад синонімів цього типу можна охарактеризувати так: імена транскрибуються або транскрибуються, прізвиська перекладаються [37, с.65].

Ергопостоніми не такі поширені, але все ж зустрічаються в художніх творах. Вони вказують на назви племен і груп людей, союзів тощо. Наприклад, Colliers Margery Dawe / підприємство з видобутку вугілля Марджері Дейв, підприємство з видобутку вугілля Jenny Jones / Дженні Джоунс (Б. Поттер), Court Gazette (О. Уайльд) [37, с.66].

1.3. Роль міфоніму у мовознавчому вимірі

Таке явище як міфонім не можна розглядати поза контекстом міфології як сфери людської творчості та міфу як літературного твору. Слід зазначити, що термін «міфологія» має два значення. По-перше: «Міфологія — це наука, що вивчає міфи (їх походження, зміст і поширення)» По-друге, під міфологією можна розуміти галузь культури, притаманну до- та ранньокласовому суспільству, яка репрезентує фантастичний погляд людини на світ, природа та її закони, а також основні проблеми людського існування [41, с.39].

Як і будь-яке лінгвокультурне явище, міфи поступово змінювалися протягом свого історичного розвитку. Справа в тому, що будь-який міфологічний твір складається з двох рівнів: зовнішнього (образного) і внутрішнього (концептуального). Поступово зовнішній рівень знижувався, а

внутрішній зростає. Так розвивалася філософія та ритуали, тісно пов'язані з міфологією [63, с. 150].

Для цілей цієї роботи міфологія розглядається як сукупність міфів, легенд, історій або літературний міф. З точки зору ономазіології важливе значення має виникнення міфів і явищ навколишнього світу, які спонукали стародавніх людей до створення міфологічної моделі світу. У цьому контексті існують дві основні теорії: «сонячна теорія» Мюллера, згідно з якою зміст міфологічних структур пояснюється обожнюванням нашими предками природних явищ і особливо небесних тіл [7, с.10]. За іншою теорією Куна, поштовхом для розвитку міфологічних моделей послужили грози та інші метеорологічні явища.

Міфологія справила великий вплив на європейську авторську культуру, особливо в XIX столітті [7, с.14]. Мова йде про міфологічну школу, що виникла в рамках загальноєвропейського романтизму. Представники романтизму Ф. Шеллінг, брати Август і Фрідріх Шлегелі відзначали, що міфи є «природною релігією» і є необхідною передумовою виникнення мистецтва. Основним напрямком вивчення міфології цього часу була так звана «символіко-міфологічна школа». Її головними представниками були такі дослідники, як Крейцер, Готфрід Міллер, Швенк і Вельке [7, с.:19]. Основна ідея цієї школи була висунута Крейцером, згідно з якою міфологія є символічним вираженням природних явищ, таких як сонце, небо, світ і зміна пір року. Отже, міфологія це ряд символів. Різні народи по-різному трактують релігійні та міфологічні уявлення, але в той же час ці уявлення походять із загального міфу.

Крім того, праці Крейцера заклали початок розвитку міфологічної школи у фольклористиці [42, с.122]. Крейцер і його послідовники вважали, що мотиви народної міфології базуються на таємних релігійних символах, які представляють таємні знання, що передаються з покоління в покоління серед священиків. Наступним етапом розвитку досліджень у галузі міфології стала порівняльно-міфологічна школа. Її засновники Вільгельм і Якоб Грімм

вважали, що всі народи індоєвропейської групи раніше складали єдине плем'я. Цим вони пояснювали спільність таких явищ, як епічні пісні, легенди та інші [42, с. 122].

Ідея загального «мономіфу» спонукала представників цієї школи до пошуку елементів мономіфу в народних обрядах, віруваннях, жанрах усної творчості та інших елементах народної спадщини. Проаналізувавши результати лінгвістичних, археологічних та етніографічних досліджень, Грімм дійшов висновку, що релігія та міфологія були дуже тісно пов'язані в стародавній історії людства [20, с. 334].

Датою визначення поняття «міф», слід зазначити, що у ХХІ столітті цей термін отримав дуже широке тлумачення. У сучасному трактуванні під міфом слід розуміти вигадку. Якщо трактувати міф у вузькому розумінні, то міф, як стверджував Р. Барт, це будь-який вислів, що має «семантичну надбудову».

Крім того, міф можна звести до міфологічного образу чи ситуації, яка безпосередньо пов'язана з міфологічним ім'ям [7, с. 34].

Зважаючи на різноманіття можливих пояснень того, що можна вважати міфом, найбільш прийнятним можна назвати інтерпретацію Головаскера [20, с. 332]. Він вважає, що міф — це спосіб тлумачення навколишнього світу, до якого вдається людський розум, коли логіка не може пояснити ці явища. Тому було б недоречно вважати, що міф є продуктом інфантильного мислення [45, с. 28].

При позначенні міфоніма варто звернути увагу на певну різноманітність термінологічного апарату. Словник ономастичної лексики містить таке тлумачення цього поняття: «Міфонім власне (міфонім) — назва вигаданого об'єкта будь-якої сфери ономастичного простору в міфах і казках». Тим не менш, міфонім може бути описується як власна назва будь-якого міфологічного предмета. Водночас міфологічна тема — це тема, яка є елементом текстової структури твору будь-якого фольклорного жанру, яка має низку відмінних рис.

що утворюють її незмінне начало і має одна (або декілька) номінацій, що відображають найбільш істотні ознаки теми [20, с 335].

Для кожної міфологічної теми існує певний номінаційний простір у семантиці тексту. Номінативний простір міфологічного суб'єкта – це сукупність усіх номінацій, що зустрічаються у фольклористичному номінальному просторі і служать для позначення одного і того ж персонажа.

Таким чином, кожна міфологічна тема може мати кілька номінацій, що ставить перед лінгвістами проблему розмежування та аналізу цих значень. Це питання є одним із найскладніших у сучасній лінгвістиці саме через невизначеність дослідницького поля ономазіології [66, с 115]. Крім того, можна стверджувати, що в основі іменування міфічних об'єктів і іменування об'єктів реального світу лежать різні моделі.

Загалом виділяють такі принципи відображення цільових напрямків психічної діяльності людини:

- 1) три класи слів: загальні назви, власні назви або кількісні назви;
 - 2) Власні імена виникають разом із суспільством;
 - 3) сучасна теорія номінації відрізняється від старої;
 - 4) міфонімічний простір складається з двох груп імен: міфоантропонімів, міфічні персонажі;
 - 5) основні поняття теорії міфологічної номінації – «міфонім», «міфологічний суб'єкт», «номінативний простір міфологічного суб'єкта» [20, с 335]. На цьому фоні сучасна лінгвістика наразі (частково) не може визначити семантику синоніма (тобто власного імені). Тому особливу увагу слід звернути на зв'язок міфоніма (власної назви) з предметом, який він називає.
- Безсумнівно, всі схеми суттєво відрізняються підходом до класифікації онімів, а також завданнями та інструментами. Немає єдиної думки щодо прізвиськ, прізвиськ, прізвиськ.

Широко відомою є загальна класифікація синонімів, у якій можна виділити такі групи власних назв, що належать до периферії художнього тексту [64, с 205]:

1. Назви предметів неживої природи:

A. Назви транспорту (пароплави, космічні кораблі, літаки): World War Two, October Revolution, Herero Wars, the Mexican Revolution, the Georgian-Ossetian Conflict, Red Cloud's War, Negro Rebellion;

B. Фірмові назви (ця група займає проміжне положення між узагальненими та власними назвами): Adidas, Pepsi, Loreal, Samsung, Lego, Bosch, BMW, Apple, Estee Lauder;

2. Власні назви складних предметів:

A. Назви установ, організацій, установ: Unites Nations, Fund (IMF), International Labor Organisation, PETA, Education without Borders, International Police Organisation, Council of Europe;

B. Назви журналів: The Huffington Post, Deutsche Welle, The New York Times, Vogue, Kyiv Post, The Forbes;

3. Назви свят, урочистих подій, заходів: New Year, Easter, Halloween, International Women's Day;

4. Назви творів літератури та мистецтва: «The Fellowship of the Ring, The Dark Half, A Clockwork Orange, The Moonstone, Devine Comedy, Alice in Wonderland»;

5. Назви документів – назви документів, актів, законів: Human Rights Declaration, The Emancipation Proclamation, „Molotov–Ribbentrop Pact”;

6. Фалероніми – назви різноманітних нагород: ICC World Cup, Grammy Awards, Tony Awards, Oscar Awards, Nobel Prize, Super Bowl.

Цікавим є також підхід Н. Максимчук до класифікації власних назв, який виділяє такі тематичні групи [43, с 213]:

НУБІП УКРАЇНИ

1. Хрононіми (назви різних типів подій – воєн, битв, повстань, військових дій, революцій): World War Two, October Revolution, Herero Wars, the Mexican Revolution, the Georgian-Ossetian Conflict, Red Cloud's War, Negro Rebellion;

2. Політоніми (назви органів влади, державних і громадсько-політичних організацій, партій, рухів): Secretary of State, Federal Government of the United States, House of

3. Хремотоніми (поєднання широкого кола назв об'єктів матеріальної та духовної культури: пам'яток архітектури та мистецтва, споруд, транспортних засобів, друкованих видань тощо): The Berlin Wall, Statue of Liberty, Great Sphinx Of Giza, The Statues Of Mount Nemrut.

4. Літературні імена (імена літературних персонажів і назви літературних творів): Aragorn, Legolas, Fellowship of the Ring, Harry Potter, Alice in Wonderland, The Moonstone.

Інший підхід до класифікації власних назв запропонував відомий український мовознавець М. Кочерган [36, с. 187]:

1. Антропоніми – окремі власні назви або сукупність власних назв, що ідентифікують особу. У більш широкому сенсі це ім'я будь-якої людини – вигаданої або реальної: John – 'Джон', Edgar – 'Едгар'.

2. Топоніми – географічні назви: the Caucasus – 'Кавказ', the Pacific Ocean – 'Тихий океан', the Dnipro – 'Дніпро', England – 'Англія', – 'Париж'.

3. Теоніми – назви божеств: Zeus – 'Зевс', Athena – 'Афіна', Perun – 'Перун', Svarog – 'Сварог', Volos – 'Волос'.

4. Зооніми – клички тварин: Rex – 'Рекс' (кличка собаки), Pussy – 'Пуссі' (кличка кішки).

5. Назви астрономів для небесних тіл: the Mars – 'Марс', the Earth – 'Земля'.

6. Космоніми – назви областей у космосі та сузір'їв: Taurus – 'Телець', Cancer – 'Рак', the Milky Way – 'Чумацький шлях';

7. Хрононіми (“квазівласні назви”) – назви періодів часу, пов’язаних з історичними подіями: Middle Ages – ‘Середньовіччя’, Thirty Years’ War – ‘Тридцятилітня війна’, The Mesozoic Era – ‘Мезозойська ера’.

8. Идеоніми – назви предметів духовної культури: Torah – ‘Тора’, Quran – ‘Коран’;

9. Ергоніми – назви об’єднань людей: клубів, організацій тощо: "Piere Cardin", "Lady Braska", "Reporter", "Adidas", "Megasport", "Стокер", "Тетатет."

10. Гідроніми – назви водойм (річок, озер, ставків, морів, боліт): the Thames – ‘Темза’, Potomac river – ‘Потомак’, Dnepr river – ‘Дніпро’.

11. Етноніми – назви народів, етнічних груп: Congolese – ‘конголезці’, Moldovan – ‘молдавани’, Belorussian – ‘білоруси’, Bosnian – ‘боснійці’.

Науковець І. Крюкова пропонує таку класифікацію власних назв за принципом номінативного об’єкта [37,с.269]:

1. Назви компаній (ергономіка): Kylie Cosmetics, Amazon, Apple, Estee Lauder, Hyatt Regency;

2. Назви засобів масової інформації (гемероніми): Australian Associated Press (AAP), The Canadian Press, Ritzay, The Press Association;

3. Назви свят і урочистостей (географічні назви): Victory Day, International Women’s Day, Mother’s Day;

4. Торгові марки (прагмоніми): Chanel, Vetements, Zara Home, Hermes, Prada, Michael Kors;

5. Назви марок транспортних засобів (назви територій): Mercedes Benz, Aston Martin, Bentley, BMW, Lexus, Porsche;

6. Назви художніх творів (идеоніми): “Alice in Wonderland”, “Harry Potter”, “Woman in White”, “Brave New World”, “Paradise Lost”, “The Kite Runner”.

НУБІП УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОНОМАСТИКИ У ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Вибір методів дослідження та обґрунтування матеріалів

У сучасній ономастиці використовуються різноманітні методи дослідження, які ґрунтуються на матеріалістичній діалектиці і дають загальний напрям науковим дослідженням. Але в конкретному ономастичному дослідженні зазвичай використовується лише один метод. Поєднання і подальша деталізація методів залежить від мети дослідження і специфіки аналізованого матеріалу.

Вибір методів дослідження ономастики в тексті художнього перекладі роману зумовлений потребами системного та всебічного опису цього явища відповідно до сформульованих у вступі цілей та завдань, поставлених у роботі. Для їх проведення необхідне використання таких методів дослідження:

1. Метод кількісних розрахунків полягає в обчисленні частоти вживання синонімів у тексті художнього твору та частоти їх поширення в тексті [8].

Кількісні дослідження — це описові дослідження, спрямовані на стандартизацію та формалізацію процесу збору й обробки інформації та дають можливість отримати точні дані про досліджувані явища в лінгвістиці, виражені в абсолютних або відносних величинах. Слід зазначити, що кількісні методи, застосовані до текстів, відкривають шлях до вивчення самої мови, оскільки сегменти тексту, які є предметом обчислень, співвідносяться з одиницями мови. Крім того, квантитативні дослідження дають змогу кількісно описати поведінку різних мовних одиниць (фонем, букв, морфем, слів) у тексті: частоту вживання одиниць, їх розподіл у текстах різних жанрів, сполучуваність з іншими одиницями. У цьому дослідницькому методі ми виявили та зафіксували однакову кількість синонімів в тексті оригіналу та в тексті

перекладу, крім того, ми опрацювали певні кількісні параметри, релевантні досягненню сформульованої в роботі.

2. Дедуктивний метод. Логічне протиставлення індуктивного та дедуктивного методів дослідження загальновідоме. В емпіричних науках, до яких відноситься і мовознавство, це протиставлення пов'язане з протиріччям між природою об'єкта дослідження (сутністю) і наявним у дослідника емпіричним матеріалом (фактами). Факти потрібні дослідникові лише як носії істотних властивостей мови, оскільки багато фактів є реалізацією кінцевої і дуже обмеженої більшості сутностей, що стоять за ними. Тому мета лінгвістики полягає в тому, щоб ідентифікувати цю сутність і описати нескінченну кількість спостережуваних фактів, посиляючись на ці сутності.

Процес наукового дослідження в такій ситуації може бути двонаправленим: від фактів до суті або від суті до фактів. Дедуктивний метод, навпаки, передбачає як відправну точку постульовану сутність, засновану на певних припущеннях і перевірку реальності цих сутностей, їх згоду (або незгоду) з фактами, що спостерігаються. Дедукція — метод дослідження, при якому на основі загальних положень (аксіом, постулатів, гіпотез) робляться висновки про окремі факти. Таким чином, у ході нашого дослідження, спираючись на загальні положення про символічне значення синонімів, ми виявили певні види символічних значень, що використовуються в творі [34].

3. Індуктивний метод організації наукового процесу в цілому полягає в зборі та документуванні конкретних явищ (фактів) з наступним їх узагальненням і переходом від фактів до сутностей, що лежать в їх основі. Іншими словами, індукція — це метод дослідження, за якого загальне робиться на основі знання окремого.

4. Метод суцільної вибірки відбирає приклади для аналізу та ілюстрації теоретичних положень: вилучення з оригінального (неадаптованого) тексту всіх прикладів аналізованого типу, які в ньому зустрічаються.

Застосування методу вибіркового спостереження включає наступні етапи: визначення загальної сукупності та одиниць спостереження, які володіють первинною інформацією, необхідною для вирішення завдань опитування; Створення бази вибірки; Формування вибіркової сукупності шляхом відбору основних елементів; Поширення даних, зібраних шляхом вибірки.

Кінцевий етап залежить від методу відбору елементів у вибірці та формули, яка використовується для оцінки характеристик загальної сукупності на основі даних вибірки.

Отже, для подальшого аналізу ми виділили ононіми та міф ононіми з тексту оригіналу та тексту перекладу, а також змогли зрозуміти кількісні показники вживання синонімів у тексті художнього твору.

5. Метод компонентного аналізу передбачає аналіз значень мовних одиниць шляхом виділення основних компонентів значення. При вивченні лексичних значень часто використовують аналіз словникових визначень, тобто тлумачення значень слів, поданих у різних типах словників. Ці тлумачення містять усю необхідну інформацію про компонентний склад значення цього слова та про можливості його використання[15].

6. Метод лінгвістичного спостереження й опису або описовий метод є основним методом лінгвістичного дослідження, який полягає у виділенні конкретних мовних явищ та їх послідовному описі з точки зору їх структури та/або функціонування.

Лінгвістика використовує різні способи представлення мовних сутностей і фактів. Традиційна (в тому числі структурна) лінгвістика базується на припущенні, що мова складається з ієрархічно розташованих дискретних одиниць (мовних одиниць), кожна з яких має унікальний набір ознак (властивостей) і утворює особливий клас, що оперує певними правилами з нескінченним набором корельованих спостережуваних фактів. Наприклад, у мові на рівні слова виділяються лексичні класи, так звані частини мови - це іменники, дієслова, прикметники та ін. Кожна частина мови характеризується

різноманітністю граматичних категорій (наприклад, відмінок і число). Для іменників), які, у свою чергу, характеризуються різноманітністю значень (називний, родовий, знахідний тощо для відмінка, однини та множини для числа). Значення граматичних категорій часто також складається з серії більш конкретних значень.

Таксономічний опис мови є, по суті, особливим типом класифікації, до якого висуваються певні вимоги, що включає встановлення класів мовних одиниць і зв'язків, що існують між ними. Мовні одиниці визначаються системою необхідних і достатніх ознак. Ця система функцій повинна бути

максимально повною, тобто охоплювати всі об'єкти, що містяться в цьому класі, будучи при цьому максимально вузьким, тобто X. виключити всі об'єкти, які не містяться в цьому класі.

У рамках структурної парадигми необхідна повнота опису, тобто вибір усіх сутностей, присутніх у мові або її компонентах.

Відповідно до цього методу, на основі зібраних даних ми описали синоніми як мовне явище та проаналізували їх значення, вживання та функцію в мові[56].

7. Порівняльно-перекладний аналіз – вивчення та опис мови шляхом її систематичного порівняння з іншою мовою з метою з'ясування специфіки мовних елементів. Вона в першу чергу спрямована на виявлення відмінностей між двома мовами, які порівнюються, і тому також називається контрастною.

Це основа контрастивної лінгвістики. Крім того, цей метод також порівнює досліджувані явища з точки зору перекладознавства та аналізує зміни перекладу відповідно до оригінального твору.

Порівняння є загальнонауковим методом, поряд з логічним аналізом, узагальненням, описом тощо. Цей метод широко використовується у всіх науках, але його можливості ще не систематизовані. Розглянемо деякі важливі аспекти використання зіставних методів у мовознавстві, тим більше, що останнім часом інтерес до зіставних досліджень значно зріс.

Порівняльний метод сприяє вирішенню двох типів завдань - власне лінгвістичних і методичних. Щоб вирішити лінгвістичне завдання, необхідно виявити прихований механізм, який керує функціонуванням мови в різних мовах. Застосування порівняльного методу дає змогу чіткіше виділити найхарактерніші ознаки кожної з порівнюваних мов[8].

Варто зазначити, що метод не є будь-яким порівнянням. Його можна визнати повноцінним методом за умови дотримання певних вимог, які впливають із визначення терміну «метод» у термінологічному значенні. У результаті врахування цих умов можна зробити наступні висновки: обраний

метод був міжмовним відображенням, яке називається відображенням між різними мовами. Одним із методів наукового аналізу визнані внутрішньомовні порівняння, які представляють собою зіставлення фактів мови як в її історичному розвитку, так і в її сучасному стані. В рамках нашого аналізу ми порівнювали оніми, виділені з оригінального тексту та перекладу, простежив засоби їхнього перекладу та відповідність закладеному автором ідеї та символічному значенню.

2.2. Аналітична методика вивчення онімів у художній та кінолітературі

Перший етап включає формування теоретичних засад наукової розвідки, а також інвентаризацію та ідентифікацію англійських та українських термінологічних одиниць. Теоретичні основи дослідження базуються на застосуванні загальнонаукових методів, а саме методу опису, узагальнення, індукції та дедукції, що забезпечило відбір найбільш суттєвих теоретичних відомостей з обраних питань з метою їх детального аналізу, опису, а також формулювання певних гіпотез, законів, правил і визначень. визначити, на які групи поділяються реалії та які існують класифікації та класифікаційні стратегії для їх перекладу. Уточнення визначення поняття «ономастична реалія», «нім», «ономастика», «літературний синонім» у лінгвістиці та перекладознавстві.

Зберіть дані для вивчення цього явища та опишіть зібраний матеріал шляхом порівняння досліджень різних вчених та їхніх поглядів на визначення окремих лексичних термінів та розбіжностей, викликаних проблемами лексичних одиниць. Зрозуміти дослідження теми іншими науковцями та підкреслити новизну дослідження[8].

На другому кроці необхідно створити вибірку з досліджуваного матеріалу. Цей етап вимагав використання методу безперервного відбору проб. Для аналізу ми вибрали роман-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна «Болодар Персня: Хранителі Персня».

На третьому етапі необхідно проаналізувати типи синонімів із вибірки, щоб визначити, до якого типу вони належать відповідно до класифікації, необхідно порівняти ононіми оригінального тексту та тексту перекладу та їх конотативно відстежити значення за допомогою словників визначити можливості перекладу окремих складових синонімів та їх відповідність синонімам тексту оригіналу. Після цього необхідно порівняти значення ононімів у двох досліджуваних мовах і визначити, чи текст перекладу чітко відображає зміст синонімів чи має певні відхилення у змісті чи повністю змінений.

Після порівняння семантичного значення назв і виявлення відхилень і подібних ознак необхідно зіставити отримані дані, а також проаналізувати їх функціональне значення, виходячи з початкового задуму автора твору. Таким чином вдалося визначити функціональне значення ононімів у двох мовах, а також подібні та характерні ознаки, які сформувалися в результаті перекладу на цільову мову. Слід зазначити, що такі зміни стали можливими через лінгвістичні, культурні та соціальні відмінності двох мов. Важливо враховувати всі дані, зібрані під час аналізу визначення.

У ході аналізу переклад оніма оцінювався також з точки зору відповідності авторському задуму та стилю, оскільки твір належить до різновиду літературних творів для дітей і орієнтований на дитячу аудиторію.

яка має бути легким для сприйняття художнього твору, не викликаючи труднощів у сприйнятті тексту.

Відповідно, ми відслідковували методи перекладу, які використовує перекладач, і аналізували доречність того чи іншого виду перекладу в кожному окремому випадку з точки зору адекватності перекладу та його відповідності змісту оригінального твору. Також враховувалися функціональні значення та типи синонімів, які можуть бути виявлені в художньому тексті і не мають лексичного відповідника в мові оригіналу. Тому враховувалася також креативність перекладача та вміння знайти або створити потрібний відповідник в українській мові [10].

Ми зібрали різні типи перекладу синонімів та міфонімів, розділені на групи залежно від способу перекладу. Кожна з груп була підрахована та визначено кількісне співвідношення способів перекладу українською мовою. Ми узагальнили всі результати дослідження та показали, як змінюються літературні синоніми в результаті перекладу, визначили, що впливає на процес перекладу, з якими труднощами може зіткнутися перекладач, отримати теоретичні знання та узагальнено дані практичних досліджень.

Узагальнивши та підсумувавши отримані дані, ми виявили, що способи перекладу літературних синонімів лише частково збігаються з найпоширенішими способами перекладу, які виділяють інші вчені, що досліджують синоніми та проблеми їх перекладу в інших текстах. Це дає підстави вважати, що наше дослідження робить вагомий внесок у вивчення літературної синоніміки в цілому.

Слід також підкреслити, що при перекладі синонімів перекладач має власні стратегії перекладу, які можуть бути як вдаливими, так і невдаливими з точки зору передачі сенсу та відповідності оригіналу та врахування цільової групи, якій адресовано переклад, оригінального тексту. Такі невідповідності можливі, коли мовні та культурні особливості двох мов не збігаються та особистий вибір перекладача, який хоче або передати точне значення, вибрати ідентичний

відповідник, або повністю змінити його, щоб він був близький до цільової аудиторії та спрощує її розуміння твору.

2.3. Пристосування методів аналізу для кіноперекладу

Однією з проблем кіноперекладу є те, що «персонажі фільмів, фільмів чи телесеріалів, на відміну від учасників переговорів чи доповідань на міжнародних конференціях, не враховують інтереси можливих перекладачів, не говорять «під переклад» (т. вони спеціально не враховують інтереси перекладача щодо підвищення доречності спілкування)» [9, с. 91].

Процес роботи над перекладом фільму з моменту отримання студією замовлення включає кілька основних етапів: власне переклад, монтаж перекладу та його інтеграція у фільм (для дубляжу – озвучення та перезapis, для субтитрування – технічний) дизайн [56].

Традиційно враховуються такі фактори, які впливають на загальну якість перекладу як кінцевого продукту:

1. обмежений робочий день;
2. низька оплата праці виконавців;
3. Відсутність спеціалістів з професійною підготовкою;
4. Відсутність необхідних супровідних матеріалів (пояснень);
5. Політика клієнта (відсутність/наявність інструкцій зі стилю та/або супервайзерів) [56].

Характерною рисою кожного сценарію є наявність спеціальної лінії (slug line) з просторово-часовими параметрами, яка повідомляє акторам про зміну часу та місця дії та включає три основні аспекти:

- 1) Простір: сцена внутрішнього або зовнішнього характеру;
- 2) Місце дії: місце, де відбувається дія;
- 3) Час: У який час доби відбувається дія [51].

Особливістю сценарію є те, що «текст сценарію має бінарну структуру: він орієнтований як на літературу, так і на кіно, зберігає пам'ять про попередні епохи розвитку літератури, виявляє повернення до її риторичних форм, але «завжди має передчуття майбутнього» [40, с.54].

Виділяють дві основні групи перекладацьких трансформацій: граматичні та лексичні.

А. Лексичні трансформації означають:

- 1) заміна перекладної лексичної одиниці;
- 2) досягнення узгодження значень, якщо вони не узгоджуються зі словниковими значеннями (у таких варіантах: диференціація, конкретизація, антонімічний переклад);
- 3) Перекодування інформації за допомогою лексичних засобів [52].

У різних мовах різні знаки одного і того ж поняття можуть актуалізуватися в значенні слова, відображаючи специфіку світогляду носіїв певної мови, що створює труднощі перекладу, які допускають різні способи перекладу окремих слів або фрагментів текст.

Перекладачі вдаються до лексичних трансформацій з кількох причин:

- 1) різні ознаки, що лежать в основі семантики слів, що ускладнює відтворення стилістичного значення, особливо на основі гри слів;
- 2) відмінності у значенні слів;
- 3) Відмінності у словосполученнях [78, С. 102].

Охарактеризуємо основні типи лексичних трансформацій, які використовуються при перекладі: конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, трансформація лексичного доповнення, трансформація семантичного розвитку, антонімічний переклад, трансформація цілісної трансформації, трансформація компенсації, транскрипція та транслітерація, трекінг, експлікація. При перекладі найчастіше використовуються трансформації змішаного типу [14, С. 93]. Лінгвістична конкретизація передбачає заміну слова з широким значенням на слово з більш вузьким, що

зумовлено відмінностями в будові двох мов : відсутність слова з однаковим широким значенням у мові перекладу, відмінності в стилістичних особливостях слів [68, С. 83].

Контекстуальна конкретизація найчастіше визначається змістом конкретного контексту і використовується з урахуванням стилістичних міркувань (бажання уникнути повторів тощо) [10].

Трансформація диференціації значення використовується, коли словники не можуть дати повного (точного) опису семантики іншомовного слова або коли слова з широкою семантикою не мають повного відповідника в українській мові. Диференціація часто використовується в поєднанні зі специфікацією, але можлива і без неї. Як правило, трансформація диференціації служить для передачі змісту і значення слів, явищ і процесів, які іншим способом не передаються іншою мовою [18].

Узагальнення – це заміна одиниці мови оригіналу, що має вузке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням, тобто таке перетворення, протилежне конкретизації [69, С. 170]. Потреба в узагальненні має стилістичні причини, а також може виникати через ризик спотворення сенсу при перекладі слова чи фрази його словниковим відповідником [18].

При перекладі з англійської на українську узагальнення використовується значно рідше, ніж уточнення. Це пов'язано з особливостями лексики, оскільки англійські слова мають більш абстрактний характер, ніж українські слова, які співвідносяться з одним і тим же поняттям. Модуляція або семантичний розвиток – це заміна слова чи словосполучення лексичною одиницею, тоді як семантичний розвиток відбувається в заміна лексичних відповідників через контекстуальні відповідники, лексично пов'язані з ним. При використанні модуляційного перетворення зв'язок між двома іменами завжди зберігається [18].

Антонімічний переклад – це заміна поняття його протилежністю з необхідною перебудовою словосполучення для збереження значення. Лексичну

одиночку можна замінити не тільки прямо протилежною лексичною одиницею, а й іншими словами та сполученнями.

Повнотрансформаційна трансформація — вид семантичного розвитку, при якому трансформується окреме слово або ціле речення [88].

Компенсація перекладу — це заміна елемента оригіналу іншим словом із таким же значенням. Компенсація використовується для відтворення внутрішньої форми лексичних одиниць оригіналу [88].

Транскрипція та транслітерація — це способи відтворення значення оригінального слова шляхом представлення його буквеної форми. За допомогою транскрипції передається звукова форма слова (ноу-хау — ноу-хау), а транслітерацією — буквений склад (мотель — мотель) [48].

Калькування передбачає переклад вихідного слова шляхом заміни компонентів їхніми лексичними еквівалентами. Калькування використовується для передачі безеквівалентної лексики чи фразеології [78, С. 128].

Експлікація або описовий переклад це лексико-граматична трансформація, під час якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється фразою, яка пояснює її значення, тобто чимось, що забезпечує більш-менш повне пояснення чи визначення цього значення в мові перекладу. За

допомогою експлікації можна відтворити значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі [68]. Це перетворення також використовується, коли необхідно відобразити певні особливості мови (наприклад, діалекту) або мови. Однак описового перекладу не завжди достатньо. Інколи мовні особливості потребують відповідної стилізації при перекладі.

Нееквівалентна лексика також відтворюється шляхом транскодування, відстеження, приблизного та трансформаційного перекладу [54]. Отже, суть лексичних трансформацій полягає в заміні окремих слів чи словосполучень словами, які не є словниковими еквівалентами. До лексичних трансформацій вдаються тому, що в двох мовах виділяються різні ознаки значення слова або

існують відмінності в сполучуваності слів. Перераховані вище лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, трансформація лексичного доповнення, трансформація семантичного розвитку, антонімічний переклад, трансформація цілісної трансформації, трансформація компенсації, транскрипція та транслітерація, калькування, експлікація) зазвичай поєднуються з іншими видами перетворень, набувтя складного характеру.

Граматичні трансформації морфологічного та синтаксичного характеру в художньому перекладі можуть мати різні лексико-граматичні причини,

оскільки мовні системи відрізняються не лише лексикою, а й граматику, ознаки якої зазвичай поєднуються з лексичними ознаками, оскільки граматична форма і синтаксичну структуру не можна розглядати як щось самостійне. Часте

використання граматичних трансформацій при перекладі пояснюється відмінностями в будові речень у різних мовах: різним порядком слів, розташуванням головних і підрядних речень і т. д. Части, що виражають члени речення, можна перекладати іншими частинами мови. Зважаючи на те, що суть граматичного перетворення полягає у перетворенні будови речення: воно може бути повним або частковим залежно від того, які зміни відбуваються в цій

структурі. Загалом при заміні головних членів речення повністю трансформується, якщо другорядні члени є частково [65, с. 93]

Синтаксична заміна (заміна частин речення) пов'язана з морфологічною заміною (заміною частин мови), оскільки з морфологічної точки зору всі речення є частинами мови. Приводами для граматичних трансформацій можуть служити відмінності: 1) синтаксичних особливостей речення; 2) лексичне наповнення речення; 3) семантична структура речення; 4) контекст речення; 5) експресивно-стилістична функція речення [19, С. 80]. До підвидів граматичних трансформацій належать переставні та замінні трансформації. Перестановки як

вид

Наприклад, порядок слів в англійському та українському реченні може збігатися, але іноді в складних реченнях доводиться вдаватися до переміни слів. Це тому, що в англійській мові речення починається з підмета, за яким йде присудок. Спочатку це основна інформація, потім другорядна інформація. В українській мові порядок слів інший: другорядні члени речення часто можуть стояти першими, а після них може стояти присудок.

Все це змушує нас замінювати частини мови при перекладі. Перестановка як вид граматичної трансформації відбувається досить часто, але майже завжди в поєднанні з різноманітними граматичними та лексичними замінами. Форми слів та інші граматичні одиниці можуть бути замінені.

До граматичних замін належать [87]: 1) словоформні заміни; 2) заміна частини мови; 3) заміна члена речення; 4) синтаксичні заміни, а саме заміни: простого речення складним; складне речення просте; головне підрядне речення; головне речення є підрядним; сурядниковий тип зв'язку з безсполучниковим; безсполучниковий вид зв'язку через підрядне.

Крім того, норми англійської мови вимагають використання теперішнього часу в підрядних реченнях часу або умови, тобто де в українській мові відповідне дієслово мало б форму майбутнього часу.

Усі зазначені лексико-синтаксичні трансформації спостерігаються при перекладі англійських сценаріїв фантастичних фільмів українською мовою і забезпечують той чи інший варіант перекладу кінотекстів.

Найпопулярнішими способами перекладу кінотекстів є синхронний переклад з субтитрами, дубляж і озвучка. Вибір способу перекладу визначається техніко-економічними факторами, які впливають на процес перекладу кіносценаріїв.

Розглянемо детальніше окремі способи перекладу:

Інтертитри (супровідні тексти, надруковані на папері) використовувалися лише до виходу звукових фільмів. Однак слід зазначити, що незважаючи на те, що глядачі сприйняли фільм твір візуально, заслугою перекладачів було те, що

завдяки перекладу інтертитрів вони намагалися донести до глядачів діалог між акторами [90].

Підзаголовок. Субтитри — це підписи внизу екрана для передачі мови акторів як мовою перекладу, так і мовою оригіналу. Вони можуть займати лише 20% екрану, а це означає, що максимальна кількість рядків має становити дві, інакше глядачеві буде важко стежити за тим, що відбувається [90].

Субтитрування особливо поширене в невеликих країнах Західної Європи, де ринок недостатньо великий, щоб дозволити дубляж. Типовими прикладами таких країн є Нідерланди, Португалія чи скандинавські країни. Є також країни, які потребують подвійних субтитрів, оскільки більшість їхнього населення є двомовними, як-от Швейцарія, Люксембург, Данія, Фінляндія та Бельгія.

Подвійний переклад. Цей спосіб перекладу використовується, коли мова персонажів, яка спочатку звучала у фільмі чи телесеріалі, повністю замінюється на іншу, при цьому у глядачів не повинно виникати відчуття, що актори говорять іншою мовою [91].

Країни, які віддають перевагу дубляжу, це ті, які використовують синхронізацію губ як у кіно, так і на телебаченні. Це Німеччина, Австрія, Франція, Італія та Іспанія. Історично дубляж був їхнім кращим методом перекладу фільмів з 1930-х років. У таких країнах ринок настільки великий, що навіть дорогі синхронні виробництва можуть бути прибутковими. «З усіх видів кіноперекладу саме синхронізація найбільше втручається в структуру оригіналу» [28, С. 203].

Крім того, «оригінальне виконання змінюється додаванням іншого голосу» [60, С. 80]. «Відмінності в положенні оригіналу та перекладу в текстовій системі культур мови оригіналу та мови перекладу можуть призвести до спотворень» [67]. Перш ніж перейти до закадрового перекладу, варто виділити групу країн, які використовують як субтитри, так і дубляж. До них належать країни Центральної Європи (Чехія, Словаччина, Угорщина) [29, с. 15].

Одностайний переклад за кадром. Цей спосіб перекладу зазвичай може виконуватися кількома людьми, але найчастіше його вимовляє одна людина. Цей спосіб перекладу відрізняється від попереднього тим, що оригінальний дубляж лише глушиться, тому під час перегляду фільму глядачі також можуть почути оригінальний текст. Акценти, діалект та інші характеристики мовця не враховуються. До групи країн, які використовують такий вид перекладу, входять бідні країни Центральної та Східної Європи (Польща, Латвія, Литва, Естонія).

Хоча кінопереклад з'явився лише наприкінці XIX ст., саме поняття «кінопереклад» є новою галуззю дослідження, тому термінологія такого перекладу містить низку синонімічних термінів. Наприклад, зарубіжні дослідники найчастіше вживають термін “audiovisual translation” [62, с. 7–13; 53, с. 45–59; 54, с. 13–20] або “multimedia translation” [71, с. 51–64]. Значна кількість науковців [49; 147] використовують термін “screen translation”. Однак ці умови стосуються не лише перекладу фільмів/серіалів, а й перекладу рекламних роликів, комп'ютерних ігор, новин тощо. Тому часто використовується більш конкретний термін “film translation” [67]. Вітчизняні дослідники в більшості випадків називають такий вид перекладацької діяльності «кіно/відео переклад» або «аудіовізуальний переклад» [1, с. 79–85].

Залежно від типу доречності виділяють такі способи перекладу, які стосуються і перекладу кінотекстів [10, с. 54].

- 1) семантично і стилістично відповідний переклад, семантично повний;
- 2) прагматично (функціонально) адекватний переклад – вид перекладу, який передає основну комунікативну функцію оригіналу;
- 3) бажано адекватний переклад - вид перекладу, який точно і достовірно відтворює весь смисловий зміст і провідну комунікативну функцію оригіналу [161].

З точки зору перекладознавства, переклад фільму, переклад фільму та, в ширшому сенсі, переклад аудіовізуальних матеріалів або аудіовізуальний

переклад розуміються як переклад усних і письмових текстів як частин полісеміотичного твору з метою їх подальшої інтеграції в усні та усні тексти/або письмову форму.

К. Райс вважає, що переклад аудіовізуальних текстів повинен, перш за все, «враховувати умови немовних середовищ і бути зорієнтованим на адресата». На думку дослідника, при тиражуванні в окремих ситуаціях переклад може набувати «допоміжного характеру» і «в крайньому випадку служити лише канвою для остаточного формулювання синхронного тексту» [16].

У той же час М.Снелл-Хорнбі специфіку аудіо-мультимедійного перекладу у властивостях мови фільму, особливості побудови драматичного діалогу та взаємовплив різноманітних семіотичних кодів вони називають «риторичну організацію» (rhetoric) і «усну відтворюваність» (speakability), з найважливішими рисами дискурсу і вкажіть, що проблеми з перекладом виникають, коли змінюються структури вихідного тексту «conflict with culture-specific expectations and language-specific text-type conventions» [43, с. 43].

Перегляди розглянутих англомовних фільмів відображають норму сучасного українського кінопрокату та є похідними від умов перед перекладом, а саме: умов підготовки фільму до показу, наявності необхідних матеріалів, а також вимог до актори екранізації (ступень матеріальних домагань, рівень володіння мовою, знання культурних особливостей англомовних та україномовних спільнот, наявність навичок прагмалінгвістичного аналізу тексту, розуміння специфіки аудіовізуальних творів та володіння іншими мовними, навички перекладу та кіно).

Матеріал аналізується з використанням когнітивно-дискурсивного підходу: враховуються лінгвістичні, культурні, семіотичні та когнітивні аспекти перекладацької діяльності.

Робота базується на системному підході як до кінодискурсу, який розуміється як структурована аудіовізуальна презентація зі складними

внутрішніми та зовнішніми зв'язками, що є продуктом цілеспрямованих дій творчої групи на чолі з режисером, так і до кіноперекладу, який називається структурованим когнітивним процесом, результатом мови, розуміється.

Фактори та способи перекладу визначаються на основі непрямих даних – у результаті порівняльного (порівняльного) аналізу за принципом «від рішення до проблеми» [71, с. 91 – 95]. Ми розглядаємо перекладений текст як «єдину матеріалізовану сутність, яка, порівняно з мовним твором оригіналу, дозволяє відкрити завісу таємниці над перекладацькою діяльністю» [15, с.9].

Визначено принципи застосування інтерпретаційно-комунікативного методу перекладу (за допомогою індуктивного методу, тобто дослідженні та систематизації зв'язків між технікою перекладу, факторами трансформації та елементами англійського кінодискурсу на основі якісно-кількісного аналізу). При цьому ми, зокрема, керувалися принципами аналізу дискурсу «знизу вгору» [57, С. 12 – 17] та «процесів відкриття» [71, С. 36 – 39].

Таким чином, робота за методикою є описовим, емпіричним, неекспериментальним, індуктивним, когнітивно-дискурсивним, системним, контрастивним, якісно-кількісним дослідженням.

Термін «перекладач» не стосується конкретної особи у творі перекладачів і вся творча команда задіяна в проєкті. Оскільки ми не маємо даних про хід перекладів фільмів та реальні причини, які вплинули на прийняття тих чи інших перекладацьких рішень на різних етапах роботи, зроблені припущення носять попередній характер.

Розбираючи синоніми в кінотексті фільму за творами Р. Даля, слід керуватися такою схемою:

1. Спочатку зробіть вибірку тем із тексту фільму, звертаючи увагу на те, що текст сценарію фільму відрізняється від художнього тексту, оскільки він адаптований до фільму та виконаний у формі діалогів. У тексті можливі певні відхилення від оригінального тексту, але суть і загальний зміст зберігаються.

2. Другий: провести порівняльний аналіз синонімів, виділених із кінотексту та художнього тексту, порівняти оніми та розподілити їх на групи за схожими та відмінними рисами в текстах перекладу.

3. По-третє, проаналізувати подібні та відмінні ознаки синонімів у текстах кіноперекладу та художніх текстах, щоб виділити основні ознаки та способи перекладу, використані у фільмі та художньому творі.

4. Порівняйте отримані результати з оригінальним текстом, поясніть варіанти перекладу різними перекладачами та мету використання кожного методу перекладу.

5. Здійснити кількісний підрахунок результатів аналізу з метою визначення частоти використання певних методів перекладу в художньому творі та фільмі, пояснити отримані результати та підготувати зведення результатів і найменш використовуваних методів[8].

Наочно схему розслідування анонімів у тексті фільму пропонуємо представити так (рис. 2.3):

Рис. 2.3 Схема розслідування анонімів у тексті фільму

Слід також додати, що еквівалентність і адекватність є центральними категоріями загальної теорії перекладу. Під час перекладу перекладач повинен

виконувати низку завдань: передати повний і точний зміст оригіналу засобами іншої мови, зберігати стилістичні та виражальні особливості оригіналу; адекватно передавати еквівалентні засоби, використані в оригіналі; Провести аналіз порівняння двох мовних структур у процесі перекладу.

У теорії перекладу питання адекватності та еквівалентності досить глибоко розроблені, але, незважаючи на дослідження адекватності та еквівалентності багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, досі немає єдиних визначень. Аналітик Куайн вважає, що «об'єктивного перекладу як єдино правильного не існує». Немає об'єктивного стандарту правильного перекладу. Нема чого прагнути!» [32, с.37].

Еквівалентність зазвичай означає досить близьку згоду між двома текстами порівняно з адекватністю, більш конкретною та вузькою категорією. Через відсутність тотожності зв'язок між змістом оригіналу і змістом.

У перекладі введено термін «еквівалентність», що означає спільність змісту, тобто семантичну близькість оригіналу та перекладу [22, с. 67]. Найпоширенішою сьогодні є теорія рівнів еквівалентності, згідно з якою в процесі перекладу між відповідними рівнями оригіналу та перекладу встановлюються відносини еквівалентності. Одиниці оригіналу та перекладу можуть бути еквівалентними на всіх існуючих рівнях або лише на деяких із них. Кінцевою метою перекладу, за Комісаровим, є встановлення максимально можливого ступеня еквівалентності на кожному рівні [29, с. 51].

Ю. Найда, розглядаючи питання еквівалентності, дійшов висновку, що неможливо брати до уваги принципи відповідності при перекладі, не визнаючи, що існує багато різних видів перекладу. Розрізняють два основних види еквівалентності: формальну та динамічну.

Динамічно орієнтована реакція рецептора покликана забезпечити читачеві однаковість перекладу. Формально зосереджена на самому повідомленні, необхідно прагнути до якомога тіснішої відповідності між елементами двох мов, які розглядаються в процесі перекладу [38, с. 9].

За визначенням еквівалентності Л. С. Бархударова, еквівалентним є переклад, здійснений лише на рівні, необхідному і достатньому для передачі незмінного плану змісту відповідно до норм мови перекладу [4, с. 189].

Усі переклади одного й того ж тексту розглядаються з точки зору більш-менш близького наближення до ідеалу. Проблема еквівалентного перекладу полягає в його неможливості. Переклади одного й того ж тексту можуть принципово відрізнятися і часто відрізняються, оскільки еквівалентний переклад по суті неможливий через неможливість поєднання лексики та структури оригіналу в процесі перекладу, а також відсутність реальних чи прямих логічних зв'язків. Намагається створити максимально еквівалентний переклад, що призводить до його неуродності.

У нашому дослідженні ми вирішили використати визначення терміну «Еквівалентність», запропонована В. М. Комісаровим: Еквівалентність ось що максимально можлива мовна наближеність тексту перекладу до тексту оригіналу [29, с. 152 - 153].

Поняття адекватного перекладу ширше поняття еквівалентного перекладу. Еквівалентність, більш конкретна і вузька категорія, зазвичай означає досить близьку відповідність між двома текстами. М. М. Михайлов виділяв адекватний переклад як проміжну ланку між дослівним і вільним перекладом [37, с. 42]. Стосовно адекватного перекладу Рікер пише, що «не існує абсолютного критерію хорошого перекладу» [46].

Н. К. Гарбовський вважає, що «категорія адекватності — це, перш за все, характеристика не ступеня відповідності тексту перекладу тексту оригіналу, а ступеня його відповідності очікуванням учасників спілкування» в останньому можуть виступати обидва учасники комунікації, як автор оригінального тексту, так і адресат повідомлення в перекладі. Обидва комунікатори вважають переклад достатнім, якщо спілкування успішне, тобто коли вирішується комунікаційна задача. Це вводить у дію так звану «презумпцію комунікативної

еквівалентності, яка спадає на думку комунікантам кожного разу, коли текст створюється як переклад і використовується як переклад» [15, с. 291]

Ю. В. Ванников виділяє семантико-стилістичну адекватність, яка визначається «оцінкою семантичної та стилістичної еквівалентності мовних одиниць, що входять до складу тексту перекладу та тексту оригіналу», і функціонально-прагматичну, яка «від оцінки виводиться співвідношення між «текстом перекладу та комунікативним наміром відправника повідомлення, реалізованим в тексті оригіналу» [8, с. 34-37].

Адекватність – це певний компроміс, на який йде перекладач, відмовляючись від еквівалентності, для вирішення основного завдання. Іншими словами, адекватність має оптимальний, а не максимальний характер, тобто «Переклад має оптимально виконувати певні умови та завдання» [53, с. 95-96].

Класичне визначення адекватного перекладу полягає в тому, що він адекватний вважається семантично та прагматично еквівалентним перекладом. До поняття художньої доречності слід також віднести відповідність співвідношення оригіналу з поетичною традицією його мови та перекладу, а також традицією вихідної мови. Тому адекватний переклад є більш повним, ніж еквівалентний.

Причиною появи кількох варіантів перекладу одного й того самого тексту є розуміння перекладачем оригіналу, а кожне розуміння є однією з можливих інтерпретацій тексту, заснованих на зовнішніх факторах. Отже, не може бути єдиного правильного перекладу, водночас правильних варіантів перекладу може бути декілька, відповідно, наявність багатьох варіантів перекладу тексту є допустимою та пояснюваною.

Еквівалентна передача всього вмісту оригіналу неможлива. Потрібен вибір, а разом з ним і фундаментальна різноманітність рішень, які визначають мінливість і позиційність, а також численні варіанти перекладу.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАД МІФОНІМІВ У РОМАНІ-ФЕНТЕЗІ ДЖ. Р.Р. ТОЛКІНА «ВОЛОДАР ПЕРСНІВ; ХРАНИТЕЛІ ПЕРСНЯ»

3.1. Стратегії перекладу міфонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна «Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою

У цьому дослідженні ми розглядаємо міфоніми, створені Дж. Р.Р. Толкіна як частину його легендаріуму. Для реалізації свого художнього задуму автор створив низку унікальних міфонімів у межах різних вигаданих реальних мов.

Для аналізу міфонімів та методики їх перекладу українською мовою ми використали трилогію Дж. Р.Р. Толкіна «Володар Перснів», а зокрема її першу частину «Хранителі Персня». Як український варіант цього художнього тексту використано переклад А. Немирової.

У цій роботі ми розберемо кожну групу міфонімів окремо, щоб визначити, який спосіб перекладу є найбільш пониреним і точним. Для аналізу лексичних одиниць використовується така схема: Мітонім – український переклад.

Міфоантропоніми — один із розрядів власних назв представників людства в міфологічній літературі. Ця група характеризується тим, що читач уявляє цих героїв реально існуючими. Проаналізувавши лексеми у творі, можна виділити такі міфотропоніми [52]:

- a. a) (83) Inside Bag End, Bilbo and Gandalf the Grey were sitting at the open window of a small room looking out west on to the garden - А Більбо та Гендальф Сірий сиділи біля відчиненого вікна в маленькій кімнаті, вікна якої виходили на захід.

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

- b. (27) Of these words we could understand little, and we spoke to our father, Denethor. - Ми не зрозуміли цих слів і сказали їх нашому батькові Денетору.

Спосіб перекладу - транслітерація.

c. b) (33) Then Elendil the Tall and his mighty sons, Isildur and Anarion, became great lords. - Еленділ Високій і його могутні сини Ісідур і Анаріон стали

правити новими королівствами.

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

d. (89) His true name is Aragorn. - Його справжнє ім'я Арагорн.

Спосіб перекладу - транслітерація.

e. (84) 'Here,' said Elrond, turning to Gandalf, 'is Boromir, a man from the

South «Це Боромир, — пояснив Елронд Гандальф, посланець з півдня.

Спосіб перекладу - транслітерація.

f. (85) The full tale is stated to have been written by Barahir, grandson of the Steward Faramir, some time after the passing of the King. - Ця історична

праця, на думку фахівців, була написана Барагіром, онуком правителя

Фараміра, незабаром після смерті короля.

Спосіб перекладу — транскрипція.

Якщо проаналізувати український відповідник наведених вище міфантропонімів, то можна дійти висновку, що автор використовує такий

спосіб перекладу, як транскодування. Отже, автор повністю передає зміст

міфантропоніма шляхом наслідування звукової та графічної форми лексеми.

Крім того, необхідно визначити типи перекодування, які використовувалися при перекладі. Шість із наведених вище міфантропонімів перекладено шляхом

транскрипції та транслітерації, оскільки в українському варіанті збережено всі

звуки. Винятком є переклад лексеми «Gandalf the Gray» - Гендальф Сірий.

Перша частина під назвою «Gandalf» була передана через транскрипцію, а частина «Сірий» була перекладена еквівалентним чином. Тому найважливішим

методом перекладу є транскодування, а саме транскрипція та транслітерація.

Наступна група міфонімів, яку ми розглянемо в цій роботі, це міф особи[53].

Міфічне особисте ім'я — власне ім'я персонажа міфологічної літератури.

Основна відмінність міфантропонімів від міфоосіб полягає в тому, що читач не

сприймає їх як реальних істот, оскільки вони є представниками людства. Незважаючи на те, що обидві групи в трилогії Дж. Р.Р. Толкіна «Володар перенів» представлені і є головними героїв, способи перекладу будуть різними. У творі можна виділити таких міфічних персонажів:

a. (87) Bilbo Baggins called it a party, but it was really a variety of entertainments rolled into one. – Більбо Торбіне стримано назвав це

«вечіркою», а насправді це було, як кажуть, «бенкет на всю губу».

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

b. (10) Sam Gamgee was sitting in the corner near the fire, and opposite him was

Ted Sandyman, the miller's son. – Сем Гемгі сидів у кутку біля каміна, а Тед Пік, син мельника, сидів навпроти нього.

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

c. C. (74) Meriadoc Brandybuck and Peregrin Took became the heads of their great families - Меріадок Брендібок і Перегрін Тук стали головами своїх

великих родин.

Спосіб перекладу — транскрипція.

d. D. (28) According to the Red Book, Bandobras Took (Bullroarer), son of

Isumbras the Third, was four foot five and able to ride a horse. - Якщо вірити

Червоній книзі, Бандобрас Тук Бікорік, син Ізенгріма Другого, мав зріст 1,20 метра і міг їздити верхи на справжньому коні.

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

e. (2) Folco Boffin and Fredegar Bolger were two of these. - Фолко Мудрінс і

Фредегар Будбур були двома з них[36].

Спосіб перекладу — транскрипція та дослівний переклад.

f. (15) You see: Mr. Drogo, he married poor Miss Primula Brandybuck.

Містер Дрого, як бачите, одружився з бідною Примроуз Брендібок.

Спосіб перекладу - транскрипція.

g. (86) Gildor Inglorion of the House of Finrod. - Гіддор Інглоріон із дому Фінрода.

Спосіб перекладу - транслітерація.

h. (29) For the collection of Hugo Bracegirdle, from a contributor. - Для збірки
Гуго Розиолеса – від упорядника.

Спосіб перекладу - транслітерація та дослівний переклад.

i. (41) The last was plainly old Fatty Lumpkin.- А шостий - без сумніву
Товстунчик.

Спосіб перекладу – дослівний переклад.

Проаналізувавши способи перекладу міфоперсонімів українською мовою,

ми дійшли висновку, що вони суттєво відрізняються від тих, які

використовуються при перекладі міфоантропонімів. При цьому автори

використовують такі види транскодування, як транслітерація та транскрипція, а
також метод дослівного перекладу. Вважаємо, що такий спосіб перекладу

дозволяє якомога точніше передати семантику міфоособи, дозволяючи більш

повно охарактеризувати персонажа. Тому це можна спостерігати що часто

міфологічні персонажі, що складаються з двох слів, а саме імені та прізвища

персонажа, є одним із засобів опису героя. Найчастіше прізвище служить
вказівкою на конкретну рису того чи іншого героя. Для перекладу українською

мовою автори використовують транскодування для перекладу назви та

дослівний переклад для прізвища. Це дозволяє зберегти колір персонажа, який

Дж.Р.Р. Толкін заявив у своїй праці. Також слід зазначити, що імена

представників людства найчастіше повністю перекладаються методом

транслітерації та транскрипції, тоді як для перекладу імен та прізвиць таких

рас, як гобіти та гноми, автори використовують транскодування та дослівний

переклад [5].

Наступною групою міфонімів, які ми розберемо в нашому дослідженні, є
міфотопоніми. Він поєднує власні назви грузинських предметів у

міфологічному дискурсі. Важливо зазначити, що читач сприймає міфоніми як

реально існуючі. Наступні приклади міфонімів були знайдені в роботі Дж.Р.Р.

Толкін:

a. (4) Some spoke in whispers of the Enemy and of the Land of Mordor. - -

Деякі з них шепотів про страшного ворога з земель Мордору.

Спосіб перекладу – дослівний переклад.

b. The second disappearance of Mr. Bilbo Baggins was discussed in Hobbiton, and indeed all over the Shire for a year and a day. - Друге зникнення Більбо

Торбіна обговорювалося в Гобітоні та по всій країні.

Спосіб перекладу – транскрипція та дослівний переклад.

c. (31) But even the Dunedain of Gondor allow us this credit: Hobbits first put it

into pipes.- Але навіть дунаданці Гондору не заперечують, що гобіти

першими використали його для паюшів, навіть чарівники не подумали про це.

Спосіб перекладу - транслітерація.

d. (64) Those days, the Third Age of Middle-earth, are now long past. - Ті дні

Третьої Епохи Середзем'я давно забуті.

Спосіб перекладу – дослівний переклад.

e. (34) It recalled to me the glory of the Elder Days and the hosts of Beleriand. -

Це величне видовище нагадало мені про славу минулих днів, дружино Белеріанда.

Спосіб перекладу - транслітерація.

f. (33) The North-realm they made in Arnor. - Місто Арнор стало Північним

королівством.

Спосіб перекладу - транслітерація.

g. (35) They are crebain out of Fangorn and Dunland.- Це раса «Кребейни» з

Фангорна та регіону Темного обличчя.

Спосіб перекладу – дослівний переклад і транслітерація.

h. (36) But there is no record of the day when at last he sought the Grey Havens.-

Але ніхто не знає, коли він нарешті потрапив до Срібної Гавані[18].

Спосіб перекладу – дослівний переклад.

i. (37) Then Minas Anor was named anew Minas Tirith, the Tower of Guard.-

Потім Мінас-Анор став Мінас-Тіріт, замком Варте.

Спосіб перекладу — транскрипція.

Проаналізувавши еквіваленти міфонімів в українській мові, стає зрозуміло, що автори найчастіше використовують як основні способи перекладу транслітерацію та транскрипцію. Тим не менш, також можна спостерігати міфоніми, які були перекладені буквально. Ми вважаємо, що до цього методу вдаються, коли вихідний міфонім має унікальну семантику, важливу для повної характеристики та передачі значення. Тому український відповідник міфоніма Isengard звучить як 'Ізенгард', отриманий шляхом транслітерації. Хоча міфотопонім Dunland перекладається, він дослівно перекладається: «Земля темних облич». Автор використовує цей метод, щоб більш детально представити характеристики цієї власної назви[10].

Наступна група, менш повно представлена в роботі, це міфозооніми.

Власні назви цієї групи стосуються міфічних тварин, яких не існує в реальності, але такими сприймаються читачем. Наступні міфоніми були знайдені в романі Дж. Р.Р. Толкіна:

a. (39) The Nine the Nazgul keep.- Поміркуйте далі: У назгулів є дев'ять кілець.

Спосіб перекладу - транслітерація.

b. (88) The dragon passed like an express train. - Дракон мчав повз, як кур'єрський потяг.

Спосіб перекладу – дослівний переклад.

c. (20) Before the crossing of the mountains the Hobbits had already been divided into three somewhat different breeds. - Ще до початку мандрів тобіти були розділені на три родини, які трохи відрізнялися одна від одної.

Спосіб перекладу — транскрипція.

d. (38) There are orcs and trolls, there are wargs and werewolves. - Є орки і тролі, бородавки і перевертні.

Спосіб перекладу: перекодування та дослівний переклад.

е. (35) They are crebain out of Fangorn and Dunland. Це порода «кребейни» з Фангорна та регіону Темного обличчя.

Спосіб перекладу: перекодування.

Для перекладу міфозонімів автори використовували такі методи, як транскодування та дослівний переклад. Таким чином, відповідник міфозоніма «дракон» вже існував в українській мові з інших філологічних праць і перекладався як «дракон». Для перекладу оригінальних власних імен Дж.Р.Р.

Толкін використовував метод транскодування. Наприклад, міфозонім crebain, який позначає великих, схожих на ворон птахів, транскрибували як «кребаїн». Підсумовуючи методи перекладу міфозонімів у легендаріумі Дж.Р.Р. Толкіна різноманітні та включають дослівний переклад і транскодування.

Проаналізувавши можливості перекладу власних імен у праці Дж.Р.Р.

Толкіна, можна зробити висновок, що найпоширенішим методом є транскодування, яке включає такі підтипи, як транскрипція та транслітерація. Ми вважаємо, що це найточніший спосіб передачі семантику міфоніма, зберігаючи оригінальний колорит [36].

Основними причинами використання методу транскодування для перекладу міфонімів є:

1. Перекодування є одним із найпростіших і найшвидших способів перекладу. Оскільки основним завданням перекладача є правильна передача фонетичної форми (транскрипція) і переклад міфоніма на літери (транслітерація), то переклад великої кількості власних імен таким чином виконується швидше. Крім того, метод перекодування широко використовується не лише в міфічних творах, а й у перекладацькій діяльності загалом.

2. Транскодування є найкращим способом передачі семантики оригінального міфоніму з твору Дж. Р. Р. Толкіна, оскільки це дозволяє

зберегти колір, оригінальний тон і форму. При цьому автор передає культурний компонент, який відіграє істотну роль у семантиці міфоніма.

Звичайно, перекодування не може бути єдиним способом перекладу міфонімів. Аналіз виявив, що автори також використовують дослівний переклад для відображення власних назв українською мовою. На нашу думку, до цього прийому вдаються тоді, коли вихідний міфонім має семантичний аспект, необхідний для повного розуміння концепту. Тому автори часто вдаються до дослівних перекладів для опису імен персонажів у творі Дж.Р.Р. Толкіна, оскільки слугить читачем інструментом для характеристики героя.

Однак слід зазначити, що цей спосіб має свої недоліки. Хоча це дозволяє читачам швидше і точніше зрозуміти семантику міфоніма, культурний і концептуальний компонент часто втрачається [55].

Важливо й те, що Дж. Р. Р. Толкін, автор трилогії «Володар Перснів», створив власні рекомендації щодо перекладу власних назв твору. Безсумнівно, це значно полегшує роботу перекладача.

Автор дав рекомендації, які можуть бути корисними при перекладі таких груп власних назв:

1. Власні імена у «Володарі Перснів»;
2. Власні імена та назви народів;
3. Географічні назви;
4. Теми та поняття.

Дж. Р.Р. Толкін підкреслив такі аспекти перекладу власного імені у своєму зверненні [67, с.5]:

- Більшість справжніх назв трилогії, крім тих, що вказані самим автором, мають залишатися незмінними на кожній мові перекладу. Єдине, що може змінитися, - це форма множини із закінченнями -s/-es, яку слід переносити залежно від граматичних правил конкретної мови. Прикладом такого способу перекладу є такий міфонім:

(91) Along the skirts of the Dead Marshes I followed it, and then I had him.

Я пішов цією стежкою вздовж краю Гиблих Боліт й нарешті спіймав його.

• У деяких випадках автори, як перекладачі імен ельфів, створених раніше та згаданих у цій книзі чи в інших місцях, намагалися знайти імена загальноприйнятою мовою, які є одночасно перекладами та добре звучачими іменами, які насправді нагадують англійську (або навіть англійську) десь в Англії знайшли). Такі власні назви бажано перекладати, оскільки старанно складена система власних назв порушується і в уявній мовній історії того часу постає незрозуміла назва[45].

Дж.Р.Р. Толкін також зазначав, що перекладач може знайти назву рідною мовою, яка б підходила за змістом і топографією. Прикладом є такий міфонім:

(96) Elrond of Rivendell is of that Kin. – Бін також включає Елронда з Рівенделла.

Рівенделла.

• Автор вважав, що необхідно, щоб перекладач мав хоч якесь уявлення про імена та назви мовою перекладу, а також уявлення про те, які лексеми вже застаріли та більше не вживаються. Це значною мірою допомогло б відрізнити вигадане власне ім'я, що складається з англійських коренів, від справжніх імен, які використовувалися на території Англії. Це дозволяє перекладачеві вибрати правильний еквівалент даної власної назви, зберігаючи її семантику.

3.2. Аналіз перекладу міфоперсонімів у романі-фентезі Дж. Р. Р. Толкіна «Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою

Міфоніми є однією з найважливіших категорій власних імен у трилогії «Володар Перснів». Міфоперсонажі, як уже зазначалося, це персонажі, які є героями казок чи міфів. Таким чином, до цієї категорії входять персонажі фантастичного роману, які належать до раси гобітів, гномів, орків та ельфів.

Більшість імен міфічних персонажів, відібраних для аналізу техніки перекладу, є іменами гобітів, оскільки зазвичай поєднують семантичні та національно-

культурні компоненти. Тому адекватний переклад міфічних героїв трилогії є важливим завданням для перекладача.

За переклад міфічних героїв трилогії Дж.Р.Р. Толкіна «Володар Перснів» були використані такі методи: транскриптування (транскрипція та транслітерація), дослівний переклад, описовий переклад та калькування. Нижче ви знайдете детальний аналіз можливостей перекладу mythos:

1. (1) The second disappearance of Mr. Bilbo Baggins was discussed in Hobbiton - Друге зникнення Більбо Торбіна обговорювалося в Гобітоні.

Якщо проаналізувати корінь лексеми, то стає зрозуміло, що основна ідея цього прізвища була схожа зі словом «bag», яке з англійської перекладається як «мішок» або «торба». Тому український відповідник цього прізвища звучить як «Торбини». Цей корінь зустрічається не тільки в іменах героїв, а й у назвах географічних об'єктів. Наприклад, поселення гобітів Bag End, що українською означає «Торба-на-Кручі». Для збереження семантики в художніх цілях автор використовує метод дослівного перекладу. Крім того, Дж.Р.Р. Толкін зауважив, що переклад повинен містити корінь лексеми «сумка», щоб власна назва за своєю суттю нагадувала “bag” (“мішок”, “торба”)[81].

Якщо говорити про головних героїв на прізвище «Торбинс», то варто звернути увагу на головного героя трилогії Frodo Baggins, що українською мовою перекладається як «Фродо Торбинс». Ім'я «Фродо» є справжнім синонімом, який використовується в германській традиції. З давньоанглійської fród означає «мудрий через досвід». Тому використання цього кореня слова в назві цього персонажа сприяє більш точному опису героя. Для досягнення такого ж ефекту в українському відповіднику автор використав прийом дослівного перекладу зі збереженням кореня лексеми «торба».

2. (29) For the collection of Hugo Bracegirdle, from a contributor. – Для збірки Гуго Розпоясса – від упорядника.

Цей міфонім є справжнім англійським прізвищем, використаним у тексті як одне з прізвищ гобітів. Якщо проаналізувати корінь цієї лексеми, то стає

зрозуміло, що автор використав цей міфонім як натяк на схильність гобітів до округлості: brace – «натягувати», girdle – «пояс». Оскільки ця назва має певну конотацію, важливу для розуміння героїв твору, автор звернув увагу на те, що при її перекладі слід зберегти вихідну концепцію: необхідно вживати подібне слово зі значенням "туго натягнутий пояс" або "той, хто розтягує / натягує пояс". Український відповідник звучить як «Розпояса». Тому в перекладі збережено оригінал.

Ідея, оскільки перекладач зберіг корінь слова «ремінь». Що стосується етимології прізвища, то воно фактично вживалося на території Англії, а сама лексема побудована за романською моделлю словотворення, де першим є дієслівний корінь: brace – «втягувати». Цей аспект не зберігся при перекладі власної назви українською мовою. Натомість автор використав дієслівний префікс «роз», який також вказує на дію. Так, при перекладі міфоніма Bracegirdle – «Розпояса» автор використав метод дослівного перекладу з урахуванням норм словотворення української мови [79].

3. (42) My dear Bagginses and Boffins, he began again; and my dear Tookes and Brandybucks, and Grubbs, and Chubbs, and Burrowses, and Hornblowers, and Bolgers, Bracegirdles, Goodbodies, Brockhouses and Proudfoots. - Дорогі мої Торбінси і Мудрінси, - Він почав знову: Туки та Брендібоки, Рясні, Нерясні, Копайнори, Нор-Бобринги, Трюхетони, Люлькаси та Мохностопи! Для перекладу цих міфічних персонажів використовувалися різні способи.

Наприклад, міфонім «Hornblowers» походить від справжнього англійського прізвища. Лексема Hornblowers має два корені, що визначають семантику: horn – дудка або люлька, та blow – дуди. Це прізвище вказує на професію сопілкаря, це музикант, який грає на сопілці. При перекладі цього міфоніма автор повинен зберегти конотацію, оскільки це важливо для характеристики персонажів з таким прізвищем. Автор використав дослівний переклад і зберіг корінь лексеми «люлька».

4. (40) That most important source for the history of the War of the Ring was so called because it was long preserved at Undertowers, the home of the Fairbairns, Wardens of the Westmarch - Це дуже важливе джерело інформації про Війну за Перстень отримало таку назву через те, що книга тривалий час зберігалася в Підбашті у родини Чистопалів, опікунів Західного краю.

Це англійське прізвище, яке є північним варіантом Fairchild. Дж.Р.Р.Толкін зазначав, що зображення було прізвищем члена родини ельфів, щоб підкреслити їх красу. Це стає зрозумілим при аналізі міфоніма, який складається з двох коренів: fair – ‘красивий’ або ‘білявий’, та bairn (child) – ‘дитина’. Таким чином, це прізвище вказує на загальну рису зовнішнього вигляду ельфів - світлу шкіру і сиве волосся - а також на їхню красу в цілому. У сучасній англійській мові слово «fair», застосоване до кольору волосся (обличчя), найчастіше означає «білий (русявий)». Відповідно до рекомендацій автора, цю конотацію слід було зберегти. Український відповідник міфоніму Fairbairns звучить як «Чистопали». Використано дослівний переклад. Хоча в перекладі не збереглася повна семантика лексеми, основна конотація була перенесена[77].

5. 5. (2) Folco Boffin and Fredegar Bolger were two of these.- Фолко Мудрінс і Фредегар Булбур були двома з них.

Цей міфонім є ім'ям та прізвищем одного з гобітів із трилогії Дж. Р. Р. Толкіна. Етимологію лексеми Folco можна розглядати як адаптацію давньоанглійського folca, що означає «народ». Український відповідник звучить як «Фолько», тобто для перекладу цієї лексеми автор використав метод транскодування, а саме транскрипцію. Оскільки автор трилогії не дав жодних рекомендацій щодо перекладу цього міфоніму, таке рішення є виправданим. Для другої частини міфоніма, лексеми Boffin, використано метод дослівного перекладу. Слово Boffin англійською може означати «науковець» або «вчений».

Хоча в перекладі не використано кореневі відповідники лексеми, автор переклав цей міфонім як «Мудрінс», зберігаючи авторський зміст та ідею.

6. (90) And no wonder they're queer,' put in Daddy Twofoot. - Ну, дивні вони, — сказав Дідусь Троєніг..

Цей міфонім служить іменем одного з гобітів трилогії. У рекомендаціях до перекладу власних назв своїх творів Дж.Р.Р. Толкін наполягав на тому, що цю міфологічну фігуру слід перекладати відповідно до значення. Перша лексема Daddy, яка українською мовою дослівно звучить як «татусь, тато», буда перекладена як «дід». Припускаємо, що автор вирішив змінити семантику слова і замінити «татусь» на «дідусь», оскільки ця форма більш поширена в українській культурі. Другу лексему міфособи Twofoot, дослівно переклали як «Двоєніг». Крім того, передано й словотворчі норми міфоніма [82].

7. (41) The last was plainly old Fatty Lumpkin. — А простий — без сумніву Товстунчик.

Ця міфічна особа є ім'ям і прізвищем одного з племен. Про це зазначив Дж. Р. Р. Толкін у своїх рекомендаціях щодо перекладу власних імен — це має бути перекладено через значення. Тому перша лексема Fatty означає «товстий». Друга лексема, Lumpkin, може мати кілька тлумачень: «товстий», «незграбний» або «дурний». Для перекладу цих ономазіологічних одиниць автор використав метод дослівного перекладу та передав семантику слова, залишивши корінь «товст». В українському відповіднику міфонім складається з лексем. Припускаємо, що автор зробив цей міфонім однослівним, оскільки лексеми оригіналу мають схоже значення. У контексті української мови та культури таке рішення є виправданим, оскільки прізвиська, що вказують на певну зовнішню ознаку, зазвичай складаються з одного слова.

8. (92) There were various Chubbs (relations of Bilbo Baggins' grandmother), and various Grubbs. Це були різні Багаті (родичі Більбо (з боку бабусі) і Менші.

Це власне ім'я 'Chubbs', є прізвищем однієї з родин гобітів. Це міфологічне ім'я потребує перекладу за значенням, оскільки це прізвище є додатковою ознакою зовнішності персонажів. Chubb англійською означає

«товстий». Для збереження семантики слова автор використав метод дослівного перекладу: Chubbs - «рясний».

Міфічна особа 'Grubbs' це прізвище гобіта. Як зазначив автор трилогії Дж. Р. Р. Толкін, це власне ім'я необхідно перекладати за значенням, враховуючи принцип звукової гармонії та подібності. Корінь Grub з англійської означає «копати землю». Український відповідник цього міфоніма звучить як «Нерясні». Автор не зберіг семантику лексеми, що вказує на професію персонажів із таким прізвищем. Натомість переклад здійснено за рекомендацією автора трилогії «Володар Перснів» за принципом мелодії.

Оскільки в оригіналі міфічна особа Grubbs є парою з Chubbs, автор вирішив перекласти міфічне ім'я за принципом рими та звучання Chubbs-Grubbs - «Багато-багато». Ми вважаємо, що цей спосіб перекладу корисний для збереження текстової форми оригіналу[89].

9.(20) Before the crossing of the mountains the Hobbits had already been divided into three somewhat different breeds: Harfoots, Stoors, and Fallohides. - Ще до початку своїх подорожей гобіти поділялися на три роди, які трохи відрізнялися один від одного: пухнастоногі, стури та ясноголові.

Мітонім «Harfoots» — ще одне прізвище гобіта. Ця міфічна персона є варіантом стародавнього прізвища «hairfoot», що означає «хтось із волохатими ногами». Корінь har- відповідає сучасній лексемі "hair" в англійській мові, тоді як корінь "foot" вживався б як 'ступня' в українській мові. Оскільки семантика цієї власної назви вказує на зовнішню особливість членів клану гобітів, її слід перекладати зі змістом. Тому автор використав метод дослівного перекладу: Harfoots - 'Хутроноги'.

Міф 'Stoors' переклали за допомогою транскодування. Згідно з рекомендаціями автора трилогії, це власне ім'я не несе смислового навантаження і тому має перекладатися так, щоб збереглася звукова схожість.

Мітонім 'Fallohides' також є одним із прізвищ гобітів. Варто перекласти цей міфонім відповідно до його значення. Корінь лексеми fallow означає

«блідий» та «світлий». Тому найбільш доцільним є спосіб послівного перекладу з урахуванням словотворчих норм української мови.

10. (44) And he spoke with some authority, for he had tended the garden at Bag End for forty years, and had helped old Holman in the same job before that. Але говорив сміливо, бо майже сорок років служив садівником у Торбі-на-Кручі, а ще до того допомагав старому Норчику.

Це власне ім'я є одним із прізвиськ гобітів у трилогії «Володар Перенів». Оригінальна лексема складається з двох коренів: «діра», який в українській мові вживається як «нора», та `man` - «чоловік». Оскільки міфонім виступає як додаткова риса характеру, а саме вказує на історію того чи іншого сімейства гобітів, його слід перекладати зі змістом. Український відповідник звучить як «Норчик», методом дослівного перекладу автор зберіг значення міфічної особи. Крім того, додали зменшувально-пестливий суфікс -ик, щоб зробити власне ім'я більш схожим на прізвисько в українській культурі[79].

11. (93) But most of them had natural names, such as Banks, Brockhouse, Longholes, Sandheaver, and Tunnelly, many of which were used in the Shire. Але здебільшого назви звучали досить знайомі: Крутосхил, Лисонор, Глибокоп, Піскоріт, Тунеллі – такі теж були знайдені в Гобітанії.

Цей міфонім є одним із прізвиськ гобітів. Вихідна лексема складається з двох коренів. `Brock` є архаїзмом і означає «борсук». До кінця 19 століття він був поширений в селі і зустрічався в літературі. `Brock` часто зустрічається в назвах місць, від яких походять деякі прізвиська (наприклад Brockbanks).

Вигадане Brockhouse використовується як прізвисько гобітів, оскільки борсуки ("brock") будують складні, добре сплановані підземні житла. Відповідно, ця міфічна особа характеризує родину як вмілих будівельників дому. Слідуючи рекомендаціям Дж.Р.Р. Толкіна, цю власну назву слід перекладати відповідно до значення. Український переклад цього міфоніма – «Лисонор». Вважаємо, що

автор не повністю передала значення власного імені, оскільки переклад жодним чином не свідчить про те, що члени родини вміли будувати підземні житла. Для

перекладу цього міфоніма автор використав метод контекстуальної заміни та вибрав корінь «дисипа».

12. (45) Over the door was painted in white letters: the prancing pony by Barliman Butterbur. - Над дверима був білий напис: «Грайливий поні» Баріла Барбариса.

Ця міфічна особа є ім'ям і прізвищем одного з персонажів трилогії, представника людства. Корінь 'butter' зустрічається як складова частина прізвищ (які раніше були географічними назвами), наприклад 'Butterfield'. У трилогії це прізвище змінено на "Butterbur", що походить від назви рослини

Petasites hybridus. Сам автор трилогії зазначив, що до перекладу бажано включити корінь лексеми 'butter'. Якщо такої відповідності знайти не вдалося, досить просто назвати м'ясисту рослину з масивним листям. Переклад оригінальної назви рослини на українську мову звучить як «Кремена

Гібридна».. Оскільки ця назва була невідома більшості читачів, при перекладі цього міфоніма автор використав назву рослини «барбарис». При перекладі імені, а саме першої лексеми міфічної особи, автор вдається до прийому звукової подібності[85].

Єдина відмінність полягає в тому, що не зберігся другий корінь первісної лексеми 'man', яка вказувала на чоловічу стать. Натомість автор додав український суфікс «-ил», який також використовується для позначення чоловічої статі. Тому автор використав прийом звукової улодібненості, зберігаючи норми українського словотвору.

13. (46) The Mugworts, for instance, seemed numerous. - Полинків наприклад, було багато.

Ця міфічна особа є прізвищем у Бріггорі. Якщо проаналізувати оригінальний міфонім, то прізвище походить від назви рослини (*Artemisia*, фр. «Armoise» - рослина, споріднена гіркої полину, фр. «Armoise amère»)). Автор

трилогії вказує у своїх рекомендаціях, що назву цієї рослини слід прийняти мовою перекладу, якщо це доречно. В іншому випадку можна використовувати

назву будь-якої рослини, більш-менш схожої зовні. Автор також припустив, що перекладений міфонім має звучати «по-гобітськи». Для перекладу цієї міфічної особи Немірова розробила метод дослівного перекладу: *Mugwort* - 'Полинки'.

3.3. Аналіз перекладу міфотопонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна

«Володар Перснів: Хранителі Персня» українською мовою

Аналізуючи способи перекладу міфонімів у трилогії Дж.Р.Р. Толкіна

виявилося, що «Володар Перснів» був найпоширенішим посиланням автора до

таких методів:

- Транскодування (транслітерація та транскрипція)
- Дослівний переклад
- Описовий переклад

Нижче наведено детальний аналіз відповідників міфонімів в українській мові.

1. (47) They've dug up Bagshot Row, and there's the poor old Gaffer going down the Hill with his bits of things on a barrow. - Перекопали весь Торбин воз, а мій старий іде з Кручі з пожитками на возі!

Міфонім «Bagshot Row» відноситься до ряду невеликих отворів у смузі під Торби-на-Кручі, названих так тому, що земля, викопана під час розкопок, впала зі крутого пагорба, де пізніше виникли сади та земляні стіни. Перекладіть

цю географічну назву за змістом. Автор трилогії також звернув увагу на

обов'язковість використання кореня лексеми «торбин». Тож перша лексема

цього міфоніма «Bagshot» була перекладена як «Торбин». Оригінальна лексема «Row» українською мовою звучить як «Узвіз». Тому автор використав метод дослівного перекладу зі збереженням семантики міфоніма[46].

2.(48) It was good to see a sight of anything beyond the wood's borders, though they did not mean to go that way, if they could help it: the Barrow-downs had as sinister a reputation in hobbit-legend as the Old Forest itself. - Було приємно

бачити край цього жахливого лісу, хоча вони не мали наміру йти до гробниці, хіба що в крайньому випадку: в оповіданнях гобітян гробниця виглядала як привид або страшища за Старий ліс.

Ця географічна назва, the Barrow-downs, відноситься до території на схід від Торби-на-Кручі та Старого лісу. Вона служила місцем поховання воїнів.

Сам міфонім буквально означає невисокі безлісі пагорби, на яких було багато 'barrows' - "могильників", курганів чи інших стародавніх поховань. Тому цей міфонім слід перекладати зі змістом. Немирова пропонує наступний еквівалент цієї географічної назви: «Могили». У такому перекладі зберігається зміст

міфоніма. Щоб показати, що це власна назва, а не просто поховання, автор подає цей міфонім з великої літери. 'Old Forest', ця власна назва стосується лісової місцевості поблизу Торби на Кручі. Для перекладу цього міфоніма

автор використав метод дослівного перекладу: Old Forest – «Старий Ліс». Окрім семантичного аспекту, збережені й граматичні ознаки оригінальної назви, а саме словосполучення «прикметник + іменник» [59].

3. (5) It seemed that the evil power in Mirkwood had been driven out by the White Council – Здавалося, Рада мудреців вигнала з Чорнолісся нечисту силу.

Ця назва запозичена з німецьких легенд і географії та в основному записана в давньоісландській мові «mirkviðr». 'Mirkwood' буквально означає «темний ліс». Це слово не збереглося в сучасній англійській мові. Дж.Р.Р.Толкін зазначає, що варто перекладати цей міфонім відповідно до його

змісту, використовуючи, по можливості, поетичні або застарілі фрази.

Немирова перекладає 'Mirkwood' як «Чорнолісся». На нашу думку, такий український відповідник є вдалим, оскільки зберігається семантичний аспект міфоніма, крім того, власна назва гармонійно звучить у перекладі у фантастичному міфологічному романі.

4. (49) Wolves and orcs were housed in Isengard, for Saruman was mustering a great force on his own account. - Вовки та орки штурмують Ізенгарду, а Саруман збирає власну армію.

Ця назва мала бути перекладом поширених імен ельфів Angrenost і Carach Angren були придумані настільки давно, що на момент оповідання ці назви вже застаріли, а їх первісне значення було втрачено. Тому автор трилогії зазначає, що це власне ім'я змістовно не перекладається. Початковий міфонім має два корені. «Isen» — це застарілий варіант англійського слова «iron», тоді як «Gard» - слово німецького походження, що означає «обгороджене місце», зокрема навколо квартири чи групи будівель. Isengard, що буквально означає «Залізний двір», отримав таку назву, тому що камінь у цих місцях був дуже твердим, особливо камінь, з якого побудована центральна вежа. Немирова для перекладу цієї географічної назви використала метод транскодування, а саме транслітерацію.

5. (50) Ere long we shall come to the mouth of the Linlight that runs down from Fangorn to join the Great River. - Незабаром ми досягаємо місця, де Річка Світла впадає в Андуїн, що бере початок у Факторні.

Цей міфічний топонім є назвою однієї з річок у трилогії «Володар Пернів». Лексема складається з двох частин. Корінь «-light» тут означає "яскравий, ясний". Корінь "lim-", значення якого невідоме, перекладу не підлягає. Тому при перекладі необхідно передавати лише семантику першої частини міфоніма. Немирова перекладає 'Limlight' як «Світла». Значення міфоніма збереглося завдяки дослівному перекладу. Змінено граматичну форму: якщо оригінальний міфонім — іменник, то в українському перекладі прикметник. Щоб вказати на це, Немирова пише це власне ім'я з великої літери.

6.(51) There the River flows in stony vales amid high moors, until at last after many leagues it comes to the tall island of the Tindrock. Там Андуїн довго тече кам'янистим коритом повз заболочені луки, а потім розділяється на два рукави біля Кремінь-скелі[60].

Ця географічна назва звучить у загальному вжитку як «Tol Brandir» і не перекладається. Це важкодоступний острів з крутим берегом і величезною скелею. Слово «tind» означає «вершина». Другий корінь, «скеля», означає

«камінь» або «скеля». Немирова використовує метод дослівного перекладу і пропонує такий український відповідник міфоніму: Tindrock – «Кремінь-скеля».

7. (1) The second disappearance of Mr. Bilbo Baggins was discussed in Hobbiton, and indeed all over the Shire for a year and a day. - Друге зникнення Більбо Торбіна обговорювалося в Гобітоні та по всій країні.

Цей міфотопонім сходить до адміністративної одиниці в трилогії «Володар Перснів» з її «головним містом». Оскільки це слово існує в сучасній англійській мові і, отже, відноситься до спільної мови у творі, його слід перекладати відповідно до його значення.

Група «Предмети і поняття» та приклади з неї в роботі не наводяться, оскільки такі міфоніми не аналізувалися в рамках нашого дослідження.

Після перегляду оригінальних міфонімів Дж.Р.Р. Толкіна «Володар Перснів» та порівнявши її з українськими аналогами, ми дійшли висновку, що автор українського перекладу твору А.В. Немирова при перекладі в основному дотримувалася рекомендацій автора, використовувала власне ім'я. Крім того, у більшості випадків зберігалася семантика міфонімів та приділялась велика увага національно-культурній складовій.

Основними методами перекладу міфонімів фентезійного роману «Володар Перснів: Хранителі Персня» були дослівний переклад і транскодування (транскрипція і транслітерація). Під час дослідження було проаналізовано 150 міфологічних одиниць, з яких 89 одиниць перекладено шляхом транскодування (54 – транслітерація, 35 – транскрипція) та 61 одиниця – дослівним перекладом. Кількісне співвідношення способів перекладу можна спостерігати у діаграмі 3.2:

Діаграма 3.2 Кількісне співвідношення способів перекладу

Унікальність трилогії Дж.Р.Р. Толкіна та важливість їх доопрацювання пояснюється тим, що автор створив власну систему власних імен для свого легендаруму і, всупереч нормам ономастологічного дослідження, видав унікальні рекомендації щодо їх перекладу. Образи, які постають перед читачем трилогії, створені на основі кельтського епосу та відомих саг і міфів, але постають у зовсім новій оболонці. Тому такий важливий правильний переклад міфонімів цього твору: важливо зберегти культурну складову й національний колорит, а також зробити українські відповідники зрозумілими читачеві. Вважаємо, що авторка перекладу першої частини трилогії «Володар Персня: Хранителі Персня» застосувала правильні методи та підходи до перекладу власних назв.

ВИСНОВКИ

У рамках цієї роботи було проведено глибокий аналіз лексичних особливостей онімів, які позначають міфологічні істоти в американському легендаріумі, та досліджено проблеми їх перекладу. Результати дослідження свідчать про важливість уваги до лінгвістичних та культурних відтінків у процесі перекладу, особливо коли йдеться про терміни, що мають міфологічне чи культурне забарвлення.

У розділі, присвяченому теоретичним аспектам ономастики та перекладу, було визначено ключові поняття та розглянуто класифікацію літературно-художніх онімів. Роль міфоніму у мовознавчому вимірі була визначена, а їх відтворення в перекладі вивчалось з точки зору важливості збереження оригінальності та культурного контексту.

Методологічний розділ роботи визначив основні методи дослідження, включаючи аналіз літературних джерел, класифікацію, та аналітичні методи для вивчення перекладу. Проведено аналіз стратегій перекладу міфонімів у романі-фентезі Дж. Р.Р. Толкіна "Володар Пернів: Хранителі Перня" українською мовою, що дозволило виявити та проаналізувати відмінності у відтворенні міфологічних концепцій. У цій частині роботи було розібрано власні назви фантастичного роману Дж. Р. Р. Толкіна "Володар Пернів: Хранителі Перня". Встановлено, що міфологічні сутності слід розглядати з урахуванням національно-культурної складової та семантичної складової. Для дослідження використано класифікацію Н. Подольської. Для аналізу було відібрано 150 лексичних одиниць, які розподілено на такі групи: міфантропоніми (17 одиниць), міфособи (84 одиниці), міфотопоніми (41 одиниця), міфозооніми (8 одиниць). Під час аналізу не виявлено власних назв, які належать до тематичної групи «міфотопоніми».

Основним завданням було проаналізувати можливості перекладу міфологічного ономастикону трилогії «Володар Пернів» з англійської на

українську. Одним із завдань також було з'ясувати, які методи перекладу виявилися найбільш вдалими. Під час аналізу ми дійшли висновку, що транскодування (транслітерація та транскрипція) та дослівний переклад є найкращими методами. Перший спосіб, транскодування, дуже поширений у перекладі власних назв художніх дискурсів. Причинами цього є простота методики, а також можливість передачі графічної та звукової форми в українські відповідники міфонімів. Крім того, транскодування забезпечує збереження дуже важливих для міфонімів етнокультурних компонентів. Інший варіант, який також часто використовувався для перекладу міфонімів трилогії «Володар Перенів», дослівний переклад. Хоча цей спосіб не такий поширений і простий, у багатьох випадках його достатньо, оскільки багато власних імен використовуються відповідно до рекомендацій самого автора Дж.Р.Р. Толкіна, вимагало повного або часткового збереження семантичної складової, необхідним було використання дослівного перекладу.

Слід також зазначити, що на даному етапі розвитку лінгвістичних дисциплін лише зростає потреба у подальшому й детальнішому вивченні явища міфоніма та його ролі в художньому творі. Тому важливим завданням ономасіологічних досліджень є визначення способів перекладу, які найбільш повно і точно передають зміст без втрати культурної та національної складових.

Практична частина дослідження включала також практичні рекомендації автора трилогії «Володар Перенів» Дж.Р.Р. Толкіна подано та проаналізовано.

Оскільки всі міфологічні сутності в його творах є унікальним явищем, яке потребує всебічного аналізу, без їх урахування неможливо міркувати про способи перекладу міфонімів. Зазначалося, що ці коментарі послужили основою для перекладачів під час роботи над твором і сприяли точнішій і коректній передачі національно-культурного колориту англomовного народу.

Оскільки можливості перекладу міфонімів загалом і фентезійного роману «Володар Перенів: Хранителі Переня» зокрема недостатньо висвітлені в художньому просторі, дослідження цього мовного явища сприятиме подальшій

дискусії про можливості відтворювати одиниці міфологічного ономастикону мовами перекладу.

Ця робота не тільки заповнює прогалини в наукових дослідженнях з даної теми, але й вносить вагомий внесок у розвиток лінгвістичної та культурної науки, розкриваючи нові аспекти вивчення перекладу міфологічних істот.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Усаченко І. В. Аудіовізуальний переклад як виклик для сучасних перекладачів. Науковий вісник ХДУ. Серія Германістика та міжкультурна комунікація. № 2. 2020. С. 79–85.
2. Александрук І. В. Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі : (на матеріалі сучасних англійських та американських авторів). автореф. дис. ...канд. філол. наук. Х., 2014. 18 с.
3. Божко О. С. Атмосфера «саспенс» як домінантна ознака літературного жанру «фентезі». Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 67. С. 51–54.
4. Бучко Д. В. Принципи номінації і класифікація українських ойконімів // Другий міжнародний конгрес україністів: Доповіді і повідомлення. Мовознавство, 22-28 серпня. – Львів, 2014. – С. 113-115.
5. Вакулєнко М. Наукові засади відтворення запозичених та іншомовних слів : інваріантна транскрипція і транслітерація. Вісн. Книжк. палати. 2014. № 10. С. 6–8; № 11. С. 15–18.
6. Верба А. В. Особливості використання мовних засобів для створення гумористичного ефекту у англomовному серіалі «How I met Your Mother» та способи їх перекладу українською мовою : дис. ... м-ра філол. наук. Острог, 2020. 92 с.
7. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов – К., вид. «Нова книга» 2014. – 372 с.
8. Власенко І. В. Типи оказоналізмів в жанрі фентезі (на матеріалі англійської, німецької, української мов) : автореф. дис. канд.філол. наук. Одеса, 2018. 17 с.
9. Воробйова О. П., Джиоєв С. Р. Лексичні особливості перекладу англomовних кіносценаріїв у жанрі фентезі українською мовою.

Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 1. 340

10. Гайданка Д. В. Дискурс кіно в ракурсі новітніх парадигм : особливості й типологія. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2015. № 16. С. 99–104.

11. Горда В. В. Перекладна ономастика та особливості перекладів творів фентезі. Молодий вчений. Філологічні науки. Херсон : Гельветика, 2020. № 12 (88). С. 306–310.

12. Грушевська Ю. А. Власні назви в українському рекламному тексті: лінгвістичний і функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.12. Дніпропетровськ, 2015. 19 с.

13. Деремнда Ю. М. Іншомовні засоби в ергонімії (на матеріалі ергонімікону Тернопілля). Філологічні трактати. Том 3. Тернопіль, 2014. С. 76–84.

14. Доценко М. В. Зв'язок топонімікону і жанрово-стильової природи тексту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». Зб. наук. праць. Випуск 2 Том 1. Одеса, 2016. С. 20–22. 85.

15. Доценко М. В. Засоби розмежування формально тотожних топонімів. Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах». Частина II. / наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпропетровськ : РоялПринт, 2016. С. 209–211.

16. Ейгер Г. В., Безугла, Л. Р. Процес перекладу як мовленнєво-розумова діяльність. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2017. №85. С. 11–20.

17. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. Мовознавство. 2014. № 5. С. 48–63.

18. Желєзняк І. М. Слов'янська антропоніміка. Вибрані статті. К. : Кий, 2014. 286 с.

19. Кадуріна В. Жанрово-стилістичні особливості сучасного англійського дискурсу фентезі. Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конф. Суми : СумДУ, 2015. С. 95–96.

20. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. Вінниця : Нова Книга, 2014. 605 с.

21. Карпенко О. П. Тідронімікон Центрального Полісся : моногр. К. : КИЙ, 2015. 317 с.

22. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2016. 416 с.

23. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. Записки з ономастики. Одеса, 2014. Вип.4. С. 68–74.

24. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики: монографія. Одеса: Астропринт, 2016. 325 с.

25. Карпенко О. Ю. Структура індивідуального ергонімічного фрейму. Записки з ономастики. Вип. 10. Одеса : Астропринт, 2017. С. 11–22.

26. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Одеса : Астропринт, 2014. 216 с. 142.

27. Кириченко М. С. Кіно як текст : кіно-філософські джерела історико-філософського дослідження кіно-перформативності реальності. Філософія тексту в сучасній культурі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф. Київ : КНУКіМ, 2019. С. 95–97.

28. Климчук О. В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад джерела, функції : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2014. 19 с. 1106.

29. Коржанова Ю.В., Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії бориса олійника), 2018

30. Котова І. А. Концепти герої та антигерої в американському кінодискурсі : когнітивний і прагматичний аспекти : дис. канд. філол. наук. Харків, 2016. 279 с.

31. Красножон Г. С. Особливості україномовного перекладу творів жанру фентезі (на матеріалі роману «Володар Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна) : дипломна робота. Х., 2018. 81 с.

32. Крисанова Т. А. Семіотичні аспекти кінодискурсу. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2017. №86. С. 23–31.

33. Курінна Г. В. Сценарна майстерність на телебаченні. Теледраматургія : навч. посібн. Х. : ХДАК, 2014. 189 с.

34. Кушина Н. І. Відтворення етномовного компонента українських народних казок в англomовних перекладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.16 / Н. І. Кушина – К., 2014. – 41 с.

35. Лавриненко І. М. Стратегії і тактики зміни комунікативних релей у сучасному англomовному кінодискурсі : дис. канд. філол. наук. Харків, 2011. 260 с.

36. Линтвар О. М. Лінгвостилістичні засоби вираження ідіостилю В. М. Теккерея в оригіналі і перекладі (на матеріалі тексту роману «Ярмарок суєти» і його екранізацій) : автореф. дис. канд. філол. наук. Одеса, 2015. 22 с.

37. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Г. Гром'яка та ін.. 2-ге вид. К. : Видавничий центр «Академія», 2017. 752 с.

38. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2019. 304 с.

39. Манахов О. І. Літературна традиція і жанр фентезі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2014. Вип. 8(2). С. 115–117.

40. Манахов О. І. Фентезі як інтертекстуальний жанр епохи постмодернізму. Філологічні семінари. 2015. Вип. 18. С. 36–43.

41. Маслова С. Я. Способи творення одиниць розмовної лексики в англійськомовному кінодискурсі. Львівський філологічний часопис. 2020. Вип. 8. С. 120–125.

42. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок : труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів : Навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2018. 200 с.

43. Овчаренко Н. Ф. Постколоніальні проєкції канадської прози : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 512 с.

44. Ономастологія // Українська мова. Енциклопедія / Авт.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, Н. П. Зяблюк та ін. – К.: Укр. енцикл., 2014. – 404 с.

45. Полужина М. М., Панасенко Н. І. Ономастологія: проблематика, етапи становлення та перспективи розвитку. 2014. 350 с.

46. Пушина В., Сітко А. Особливості аудіовізуального перекладу. Фаховий та художній переклад : теорія, методологія, практика : збірник наукових праць. К.: Аграр Медіа Груп, 2020. С. 119–124

47. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

48. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля- К., 2014. 844 с.

49. Серебрянська О. В. Особливості перекладу кіносценаріїв. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2015. Вип. 56. С. 278–281.

50. Сіягівська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили

комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Філологія.
Мовознавство. 2014. Т. 221, Вип. 209. С. 89–93.

51. Сіроштан Т. О., Прокopenко А. В. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 4. 2020. С. 76–80.

52. Танцура В. Є. Лінгвокультурологічні аспекти перекладу художніх фільмів англійською мовою. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2014. № 3 (286). С. 45–50.

53. Тропіна Н. П. Прагматичний тип вторинної номінації в сучасній українській мові. – Київ: Кондор, 2014. – 230 с.

54. Фадєєва О. В. Відтворення толкієнізмів у перекладацькій практиці. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Випуск 1. С. 337–342.

55. Шаповал О. В. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80-90 рр. 20 ст. Автореферат дис... канд. філол. наук. – Дніпропетровськ, 2014. – 19 с.

56. Шапошник О. М. Лексико-стилістичні засоби вербалізації вторинних світів фантази: перекладознавчий аспект. Наукові записки ЦДПУ імені В. Винниченка. Серія : Філологічні науки : зб. наук. праць. Кропивницький : Вид-во «КОД», 2018. Вип. 164. С. 568–573.

57. Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. Актуальні проблеми філології. Одеса, 2017. С. 88–91.

58. Alvarez-Pereyre M. Using film as a linguistic specimen : Theoretical and practical issues. *Telecinematic Discourse : Approaches to the Language of Films and Television Series* / ed. by R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2014. P. 47–67.

59. Anderman G., Diaz-Cintas J. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Hampshire : Palgrave Macmillan, 2019. 272 p.

60. Baker M. In other words. A coursebook on translation. London: Routledge, 2014. 304 p.

61. Baraldi C. Language Mediation as Communication System. Communication Theory, Volume 27, Issue 4, Oxford, United Kingdom : Oxford University Press, 2017. P. 367–387. DOI: <https://doi.org/10.1111/comt.12118>

62. Bassnett S. Translation Studies. 3-rd ed. London ; NY : Routledge, 2015. 176 p.

63. Bordwell D. Making, Meaning : Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema. Cambridge : Harvard University Press, 2014. 352 p.

64. Bruti S. Spoken discourse and conversational interaction in audiovisual translation. The Routledge Handbook of Audiovisual Translation. / ed. by L. Pérez- González. London : Routledge, 2018. 570 p. eBook ISBN: 9781315717166 DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315717166>

65. Babel, C. The linguistic construction of character relations in TV drama : Doing friendship in Sex and the City. Dissertation zur Erlangung des Akademischen Grades eines Doktors der Philosophie der Philosophischen Fakultäten der Universität des Saarlandes. Saarbrocken : Unid des Saarlandes, 2016. 294 p.

66. Cavaliere F. Measuring the perception of the screen translation of Un Postale Sole: Across cultural study. Between Text and image. Updating research in screen translation / ed. by D. Chiaro., C. Heiss, C. Bucaria. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2018. P. 165–180.

67. Chatman S. Story and Discourse : Narrative Structure in Fiction and Film. Ithaca and London : Cambridge University Press, 2014. 277 p.

68. Chiaro D. Issues of quality in screen translation. Between Text and image. Updating research in screen translation / ed. by D. Chiaro., C. Heiss, C.

Bucaria. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2018. P. 241–256.

69. Chothia J. *Forging a Language : A Study of the Plays of Eugene O'Neill*. Cambridge : Cambridge University Press 2014. 256 p.

70. Deguzman K. What is a Slug Line? Scene Heading Screenplay Formatting. 2021. URL: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-a-slug-line-definition/>

71. Durdureanu I. Translation of Cultural Terms: Possible or Impossible? *JoLIE 4* Romania, 2014, P. 51–63.

72. Gambier Y. The Position of Audiovisual Translation Studies. *The Routledge Handbook of Translation Studies*. London : Routledge, 2014. P. 45–59.

73. Gonzalez L. P. Audiovisual Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London : Routledge, 2014. P. 13–20.

74. Jakobson R. Closing Statement : Linguistics and Poetics. *Style in Language / ed. by T. A. Sebeok*. New York ; London : The Technology Press of MIT ; John Wiley and Sons, 2014. P. 350–377.

75. Kozloff S. *Overhearing Film Dialogue*. Berkeley ; Los Angeles, CA : University of California Press, 2014. 332 p.

76. Mai M., Winter R. *Das Kino der Gesellschaft – die Gesellschaft des Kinos. Interdisziplinäre Positionen, Analysen und Zugänge*. Köln : Herbert von Helmholtz Verlag, 2016. 320 s.

77. Martin G. R. R. *A Song of Ice and Fire. Box Set (6 Volumes)*. UK, Australia : HarperCollinsPublishers, HarperVoyager, 2014. 5232 p.

78. Matthews P. H. *Effects of Tutoring Discourse Structure on Motivation Among University Foreign Language Learners*. Athens, Georgia : The University of Georgia, 2014. 170 p.

79. Mera M. Read my lips: Re-evaluating subtitling and dubbing in Europe. *Links & Letters 6*, 2015, P. 73–85.

80. Newmark P. A Textbook of Translation. London/New York : Prentice Hall, 2014. 292 p.

81. Orero P. Audiovisual translation. A new dynamic umbrella // Topics in audiovisual translation / ed. by Pilar Orero. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2014. P. 7–13. 227 p.

82. O'Sullivan C. Translating Popular Film. Palgrave Macmillan, 2014. 243 p.

83. Pavesi M. The Potentials of Audiovisual Dialogue for Second Language Acquisition. Translation, Technology and Autonomy in Language Teaching and Learning / ed. by P. Alderete-Diez. Bern : Lang, 2014, P. 155–174.

84. Robinson D. What is Translation? Centrifugal Theories, Critical Interventions. Kent and London: The Kent State University Press, 2014. 219 p.

85. Rossi F. Discourse analysis of film dialogues : Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. Telecinematic Discourse : Approaches to the Language of Films and Television Series / ed. by R. Piazza,

86. M. Bednarek, F. Rossi. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2014. P. 21–46. Szarkowska A. The Power of Film Translation.

87. Translation Journal Volume 9, No. 2 April 2015 URL : <https://translationjournal.net/journal/32film.htm>

88. Tkachuk O., Nahorna K. Мовно-жанрова специфіка віноценаріїв фільмів медичної тематики: корпусний підхід. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Серія «Філологія», № 8 (76), 2019. С. 74–78.

89. Tolkien J. R. R. The Letters of J. R. R. Tolkien / ed. by Humphrey Carpenter. London : George Allen & Unwin Ltd., 2014. 542 p.

90. Vassiliou A. Analyzing Film Content : A Text-Based Approach. Surrey : University of Surrey, 2016. 195 p.

91. Werner J. Ritter Text and Context in Multimedia Translation // (Multi) Media Translation Concepts, practices, and research / ed. by Yves Gambier, Henrik

Gottlieb. Amsterdam, Philadelphia, PA : John Benjamin Pub, 2014. P. 51-64/297 p.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України